

Onderbouwing agendapunt

Betreft agendering van:	Brief van Gedeputeerde Staten d.d.6 oktober 2010 / Rapport van provincie Drenthe over Financiële verkenningen 2010, de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010.
Geagendeerd door:	VVD
Vergadering:	Statencommissie BFE
Datum vergadering:	Woensdag 15 december 2010
Motivatie voor agendering:	<p>De wettelijke toezichtsrol, die de provincie heeft over de gemeentelijke financiën, vooral nu de omstandigheden in financieel opzicht zwaarder lijken te worden.</p> <p>De beweegredenen voor de VVD zijn hoofdzakelijk ingegeven door de bezuinigingen, die alom plaats dienen te vinden enerzijds en anderzijds door de reserve- en voorzieningen posities bij de afzonderlijke gemeenten, die in dit document zijn samengevat. Door de verwachte lagere inkomsten uit gemeentelijke belastingen en vanuit het Gemeentefonds zouden de financiering- en co-financieringsmogelijkheden van de gemeenten t.b.v.:</p> <ul style="list-style-type: none">• Grond exploitatie en grondposities, die nog niet in exploitatie zijn genomen.• ruimtelijk economische ontwikkelingen, waaronder krimp en infrastructuur aanleg• sociaal en culturele projecten, waaronder ook krimp (demografische veranderingen)• de oplopende kosten van verschillende gemeentelijke uitvoeringstaken bijv. WMO en bijstandswet.• kosten gemeentelijk ambtelijk apparaat en hierop plaatsvindende bezuinigingen d.m.v. reorganisaties.• Industriparken en parkmanagement <p>Drastisch kunnen afnemen.</p> <p>Vanzelfsprekend willen wij op hoofdlijnen spreken en behandelen, omdat de provincie hier op afstand staat en niet meer dan controle op het totaal uitoefent.</p> <p>PNS betekent ook de verantwoordelijkheid laten bij de gemeenten.</p>
Visie van de fractie	<p>De VVD fractie vindt dat in de huidige moeilijke financiële omstandigheden voor gemeentelijke overheden, deze alle support verdienen, die nodig is om de diensten naar de burger in Drenthe adequaat uit te voeren.</p> <p>De verschillen in de financiële positie van individuele Drentse gemeenten nogal groot zijn.</p> <p>Dat in het kader van samenwerking tussen overheden het middel co-financiering nuttig en noodzakelijk is.</p> <p>Om co-financiering op de boven (niet uitputtend) opgesomde</p>

terreinen mogelijk te maken, de gemeenten de middelen ter co-financiering beschikbaar dienen te hebben.

Dat gemeenten het als prioriteit willen aanwenden, te midden van andere gemeentelijke prioriteiten.

Vragen aan de overige fracties:

1. Wat is uw visie op de gemeentelijke financiële posities.
2. Bent u het eens, in lijn met PNS etc. met de opvattingen van de VVD

Vragen aan het college van GS:

1. Hoe vindt de controle op de gemeentelijke financiën in het kader van de provinciale taak plaats. Welk niveau van detail?
2. Welke stukken worden hierbij onderzocht en van eventueel commentaar voorzien en wie voort de controle uit?. Op welke tijdstippen worden de controles uitgevoerd.?
3. Kunt u ons voorbeelden geven van zowel positieve als minder-positieve reacties aan de gecontroleerde gemeenten.
4. Wordt de controle door de gemeenten als positief ervaren.?
5. Wordt er in voorkomende gevallen assistentie en hulp aangeboden.?

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 6 oktober 2010
Ons kenmerk 39/2.1/2010010930
Behandeld door mevrouw I van der Laan (0592) 36 56 75 en
de heer J. Norder (0592) 36 56 40
Onderwerp: Financiële verkenningen 2010, De financiële positie van de Drentse
gemeenten in 2010

Geachte voorzitter/leden,

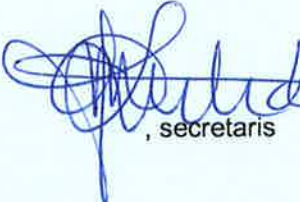
Ter kennisneming sturen wij u hierbij een exemplaar van het rapport Financiële
verkenningen 2010, De financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010.

In dit rapport besteden wij aandacht aan de financiële positie van de Drentse
gemeenten in 2010, zoals blijkt uit de Gemeentebegrotingen 2010 en de
Meerjarenramingen 2011 tot en met 2013.

In het rapport hebben wij, daar waar mogelijk, in de grafieken en tabellen naast de
gegevens van 2010 ook die van 2009, 2008 en 2007 opgenomen.
Het rapport geeft een beeld van de financiële positie van de Drentse gemeenten in
2010 en van de ontwikkeling van de financiële positie van de Drentse gemeenten over
meerdere jaren. Tevens maakt het rapport het mogelijk de financiële positie van de
Drentse gemeenten onderling te vergelijken.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

Financiële verkenningen 2010

De financiële positie van de
Drentse gemeenten in 2010

Financiële verkenningen 2010

De financiële positie van de
Drentse gemeenten in 2010

Provincie Drenthe
juni 2010

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	6
1 Financieel toezicht op de Drentse gemeenten in 2010	7
1.1 Gemeentebegrotingen 2010	7
1.2 Mate waarin voldaan wordt aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)	8
1.3 Kerngegevens	9
1.4 Begroting 2010 gemeenschappelijke regelingen	9
2 De financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010	10
2.1 Omzet	10
2.2 Reserves	10
2.3 Voorzieningen	13
3 Lokale lasten	15
3.1 Onroerende zaakbelastingen	16
3.2 Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)	17
3.3 Rioolheffing	18
3.4 Totale belastingdruk in 2010	19
3.5 Woonlasten in 2010 per huishouden	22
3.5.1 Woonlasten meerpersoonshuishouden en gemiddelde woningwaarde per gemeente	22
3.5.2 Woonlasten meerpersoonshuishouden in een huurwoning	23
3.6 Leges en toeristenbelasting	24
4 Vergelijking baten en lasten	27
4.1 Eigen inkomsten	27
4.2 Bestuur	28
4.3 Voorzieningen bevolking	29
4.4 Bebouwing en omgeving	30
4.5 Openbare ruimte	31
5 Ontwikkelingen omtrent het financieel toezicht op gemeenten	32
5.1 Algemene uitkering Gemeentefonds	32
5.2 Bevolkingskrimp	32
5.3 Interbestuurlijk toezicht	33
5.4 Effecten financiële crisis	33
Bijlagen 34	
1 Meerjarenraming 2011 - 2013 (in euro's)	34
2 Kerngegevens	34
3 Reservepositie 2007 - 2010 (in euro's)	36
Totale reserves per inwoner (inclusief geblokkeerde deel reserves, in euro's per inwoner)	36
4 Voorzieningen 2007 - 2010 (in euro's)	37
5 Opbrengsten ozb, reinigingsheffingen en riolrechten 2007 - 2010	38
6 Gemiddelde woningwaarde Drentse gemeenten (in euro's)	42
7 Lasten en baten op hoofdfunctie Drentse gemeenten (in mln euro's)	43

Voorwoord

Voor u ligt de “Financiële Verkenningen 2010” van de provincie Drenthe. Hierin doen wij verslag van de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010, zoals blijkt uit de begrotingen van de gemeenten, en maken wij een vergelijking met de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2009, 2008 en 2007.

Met dit verslag beogen wij inzicht te krijgen in en een trendanalyse te maken van de ontwikkeling van de financiële positie van de Drentse gemeenten. Tevens maakt dit verslag het mogelijk om de cijfers van de Drentse gemeenten met elkaar te vergelijken.

Aan de hand van dit verslag informeren wij provinciale staten (PS) en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) jaarlijks over het door ons ingevolge de Gemeentewet uitgeoefende financieel toezicht op de Drentse gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

Daarnaast biedt het verslag de Drentse gemeenten de mogelijkheid om zich onderling te vergelijken en geeft het de laatste ontwikkelingen op het beleidsveld financieel toezicht op gemeenten weer.

Gedeputeerde staten van Drenthe

Inleiding

De informatie in dit verslag is gebaseerd op gegevens uit de gemeentebegrotingen 2010, de meerjarenramingen 2011 – 2013 en het door de Drentse gemeenten op ons verzoek ingevulde zogenaamde “Inlichtingenformulier Begroting 2010”. Wij vragen de Drentse gemeenten jaarlijks om dit inlichtingenformulier in te vullen en tegelijk met hun begroting aan ons te sturen. Het inlichtingenformulier gebruiken wij in ons eerste fase begrotingsonderzoek; het geeft essentiële informatie over het wel of niet sluitend zijn van de gemeentebegroting en de meerjarenraming.

In dit verslag besteden wij aandacht aan de financiële positie van de Drentse gemeenten, de lokale lasten en de ontwikkelingen rond het financieel toezicht. Om een beeld over meerdere jaren te geven hebben wij in de grafieken en tabellen naast de gegevens van 2010 ook die van 2009, 2008 en 2007 opgenomen (alleen daar waar dit toegevoegde waarde heeft). Op deze wijze is het mogelijk een trendanalyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Drentse gemeente over meerdere jaren weer te geven.

Hoofdstuk 1 gaat in op het door gedeputeerde staten (GS) van de provincie Drenthe uitgeoefende toezicht op de begrotingen 2010. Vervolgens behandelt hoofdstuk 2 de financiële positie van de Drentse gemeenten. Dit hoofdstuk gaat in op de omzet in 2010 en de stand van de reserves en voorzieningen. Hoofdstuk 3 bevat informatie over de lokale lasten. Hierbij komen in het bijzonder de onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrechten), rioolrechten en belastingdruk aan de orde. Bij de belastingdruk wordt ingegaan op de belastingdruk per gemeente per inwoner, de totale belastingdruk per gemeente en de belastingdruk in elke gemeente voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van de gemiddelde woningwaarde in de diverse gemeenten en uitgaande van een huurwoning. Hoofdstuk 4 geeft een vergelijking van de lasten en baten van de Drentse gemeenten, gebaseerd op de via de Regeling Informatie voor derden (Iv3) verstrekte gegevens. Hoofdstuk 5 gaat tot slot in op de (te verwachten) ontwikkelingen omtrent het financieel toezicht op gemeenten. In de bijlagen zijn de tabellen opgenomen, waarnaar in de verschillende hoofdstukken wordt verwezen.

Dit verslag is eveneens op internet beschikbaar: www.provincie.drenthe.nl

1 Financieel toezicht op de Drentse gemeenten in 2010

1.1 Gemeentebegrotingen 2010

Net als voor 2009 (2008, 2007, 2006 en 2005) hebben GS voor 2010 voor alle Drentse gemeenten het repressieve toezichtregime van toepassing verklaard; alle begrotingen zijn tijdig ingezonden en de begrotingen 2010 zijn naar ons oordeel (materieel) sluitend. De meerjarenbegrotingen daarentegen vertonen een ander beeld, vijf gemeenten hebben geen sluitende meerjarenraming, en de andere zeven gemeenten hebben hun meerjarenraming sluitend gemaakt met richtinggevend c.q. taakstellende bezuinigingen en (sommige) een incidentele onttrekking aan de algemene reserve.

Geen van de 12 Drentse gemeenten valt echter onder preventief toezicht, dat wil zeggen toezicht vooraf. Tabel 1 geeft de ontwikkeling aan van het aantal repressieve en preventieve gemeenten sinds 2002. Tevens geeft de tabel aan waarom er sprake was van preventief toezicht.

Tabel 1: Ontwikkeling van het aantal repressieve en preventieve gemeenten vanaf 2002

Jaar	Repressief	Preventief	Preventief financiële situatie	Preventief inlevertermijnen
2002	12	0	0	0
2003	12	0	0	0
2004	10	2	2	1
2005	12	0	0	0
2006	12	0	0	0
2007	12	0	0	0
2008	12	0	0	0
2009	12	0	0	0
2010	12	0	0	0

Ter vergelijking geeft tabel 2 per provincie aan hoeveel gemeenten voor 2009 en 2010 onder preventief toezicht zijn geplaatst.

Tabel 2: Aantal repressieve en preventieve gemeenten in 2009 en 2010 op landelijk niveau

Provincie	Aantal gemeenten		Repressief				Preventief					
	2009	2010	totaal		financieel		Termijn		herindeling*			
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Groningen	25	23	20	20	5	3	2	2			3	1
Friesland	31	31	25	25	6	6	1	1			5	5
Drenthe	12	12	12	12	0	0						
Overijssel	25	25	23	23	2	2	2	2				
Gelderland	56	56	54	53	2	3	1	2			1	1
Flevoland	6	6	5	5	1	1	1	1				
Utrecht	29	29	22	21	7	8		1	1		6	7
Noord-Holland	60	60	51	48	9	12	1	1	1		7	11
Zuid-Holland	76	74	68	69	8	5	1	1	2	1	5	3
Zeeland	13	13	12	12	1	1	1	1				
Noord-Brabant	68	68	68	65	0	3	0	1				2
Limburg	40	34	26	24	14	10		2		3	14	5
Totaal	442	442	388	388	54	54	10	10	3	3	41	41
in %	100	100	88	88	12	12	2	2	1	1	9	9

* Gemeenten worden het eerste jaar na een herindeling veelal onder preventief toezicht geplaatst.

Over het algemeen is de financiële positie van de Drentse gemeenten in de afgelopen jaren als redelijk tot goed gekwalificeerd. De economische situatie heeft ook in Drenthe zijn sporen achtergelaten. Ook de Drentse gemeenten hebben voor het begrotingsjaar 2010 meer moeite gehad hun begroting sluitend te krijgen. De meerjarenramingen zijn over het algemeen niet sluitend ofwel sluitend gemaakt met nog te realiseren bezuinigingen. De wijzigingen in de algemene uitkering zijn hier voor een groot deel debet aan. Geen enkele Drentse gemeente heeft een aanvraag ex artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet ingediend.

Voor een overzicht van de meerjarenramingen 2011 – 2013 van de gemeenten verwijzen wij u naar bijlage 1.

1.2 Mate waarin voldaan wordt aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

De gemeentebegrotingen 2010 van de Drentse gemeenten kunnen nog steeds een verbeteringslag maken voor wat betreft het verschaffen van inzicht in de onderbouwing van de ramingen. Met name op het terrein van incidentele baten en lasten, vervangingsinvesteringen, onderhoudsramingen, bezuinigingen/ombuigingstaakstellingen en de paragraaf grondexploitatie. Dit blijkt onder meer uit onze jaarlijkse thematische onderzoeken. Dit jaar hebben wij de begrotingen getoetst op het meerjarig thema duurzaam financieel evenwicht (DFE).

Wij onderkennen dat bij het opstellen van de begroting en het naleven van de BBV-voorschriften meerdere aspecten een rol spelen. De begroting is een instrument van de gemeenteraad, en moet zodanig worden opgesteld opdat deze het voor de gemeenteraad vereiste inzicht biedt. Daarnaast is er het BBV dat voorschrijft welke informatie op welke plek in de begroting moet worden opgenomen. Dit kan resulteren in een aantal dubbelingen in de begroting.

1.3 Kerngegevens

Voor een aantal berekeningen in dit rapport hebben wij gebruik gemaakt van de kerngegevens van de Drentse gemeenten. Ter informatie zijn daarom in bijlage 2 de kerngegevens van de Drentse gemeenten opgenomen. Uit de kerngegevens blijkt de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten.

1.4 Begroting 2010 gemeenschappelijke regelingen

Financieel toezicht is niet alleen van toepassing op de gemeenten maar ook op de daarvoor in aanmerking komende gemeenschappelijke regelingen met een eigen begroting en jaarrekening. Voor het begrotingsjaar 2010 dienden de vastgestelde begroting 2010 en de vastgestelde jaarrekening 2008 uiterlijk 15 juli 2009 (wettelijke termijn) te zijn ingezonden. In de gemeenschappelijke regelingen zijn bepalingen opgenomen die voorzien in afdekking van (exploitatie)tekorten via bijdragen van de deelnemers aan die regelingen. De begroting en de meerjarenraming zijn derhalve in beginsel altijd materieel in evenwicht. De overschrijding van de datum van inzending is bepalend voor de aard van het toezichtregime. Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze termijnen soepel worden gehanteerd. In totaal zijn er voor het begrotingsjaar 2010 wegens overschrijding van de termijnen van inzending geen enkele gemeenschappelijke regeling onder preventief toezicht geplaatst. Voor alle elf (onder financieel toezicht staande) gemeenschappelijke regelingen geldt het repressieve toezicht.

2 De financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010

2.1 Omzet

Onder omzet verstaan wij het totaal van de lasten, oftewel het totaal van de middelen die een gemeente besteedt aan de programma's in de begroting, exclusief toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. Tabel 3 geeft per gemeente voor 2006, 2007, 2008 en 2009 de totale omzet en de omzet per inwoner weer.

Tabel 3: Omzet begrotingen 2007 - 2010, totaal en per inwoner (in euro's)

Gemeente	TOTAAL				PER INWONER			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Aa en Hunze	44.584.564	53.807.132	60.855.934	59.935.752	1.742	2.100	2.362	2.339
Assen	175.851.000	197.006.000	226.984.500	226.652.000	2.748	3.022	3.424	3.375
Borger-Odoorn	52.581.712	57.136.124	57.233.855	60.092.918	1.999	2.173	2.184	2.294
Coevorden	84.293.000	97.000.000	91.903.000	80.497.000	2.322	2.672	2.553	2.236
De Wolden	49.642.000	48.109.000	54.226.000	53.240.000	2.084	2.033	2.288	2.259
Emmen	305.318.000	309.861.000	343.963.400	367.124.000	2.806	2.843	3.144	3.347
Hoogeveen	128.185.000	137.210.000	154.144.000	154.483.000	2.352	2.513	2.818	2.814
Meppel	73.127.000	72.871.000	84.497.000	94.182.000	2.344	2.299	2.654	2.916
Midden Drenthe	59.786.414	61.266.248	62.383.000	63.460.000	1.790	1.829	1.868	1.888
Noordenveld *	64.481.969	63.043.000	71.999.000	73.861.000	2.028	2.001	2.300	2.390
Tynaarlo	84.593.000	86.345.904	70.315.819	56.510.000	2.644	2.665	2.131	1.733
Westerveld	42.941.072	44.146.153	47.682.514	48.516.830	2.223	2.283	2.460	2.510
Totaal	1.165.384.731	1.227.801.561	1.326.188.022	1.338.554.500	27.081	28.432	30.186	30.100
Gemiddeld per inwoner					2257	2369	2516	2508

* bedrag in kolom 2009 is aangepast (was onjuist overgenomen uit het inlichtingenformulier 2009)

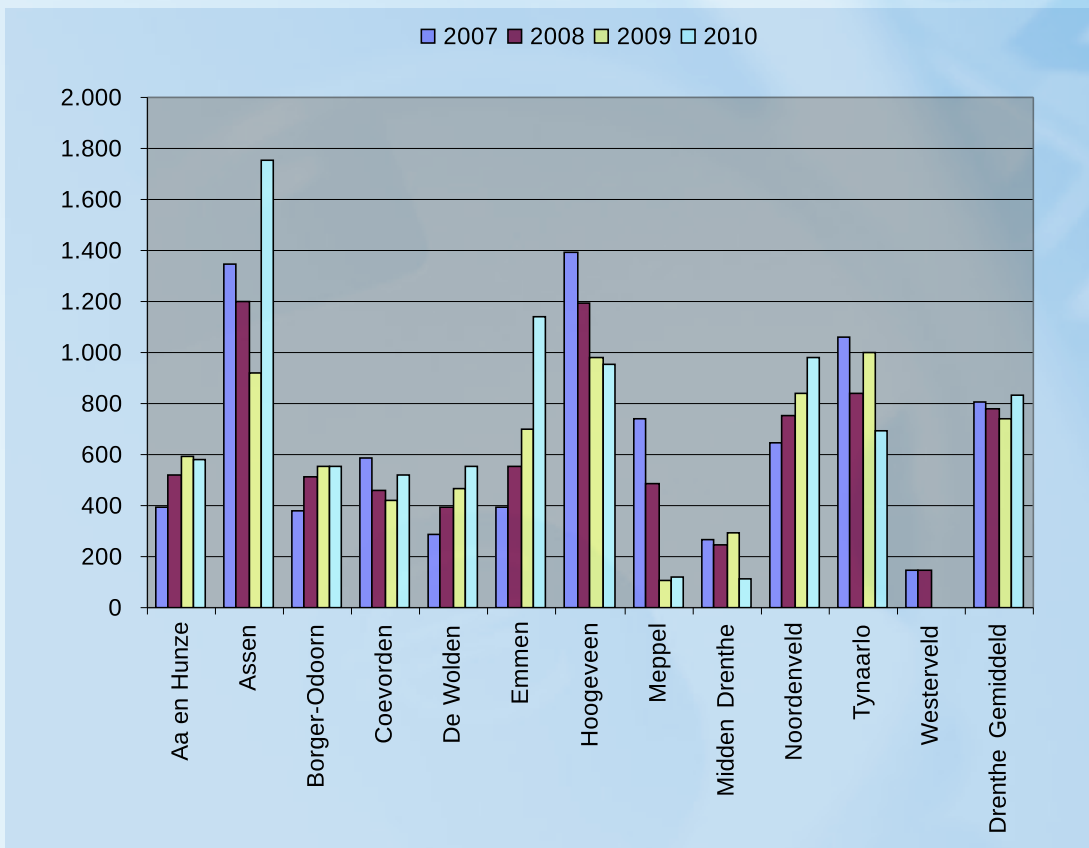
Uit tabel 3 volgt dat Emmen (net als in 2007, 2008 en 2009) qua totale omzet in 2010 de hoogste omzet heeft. Daarna volgen Assen, Hoogeveen, Meppel en Coevorden. De omzet per inwoner geeft een gering afwijkend beeld: Assen heeft evenals vorig jaar de hoogste omzet per inwoner. Na Assen volgen Emmen, Meppel, Hoogeveen, en Westerveld. Wat opvalt ten opzichte van vorig jaar is dat de totale omzet van de Drentse gemeenten gering is toegenomen, maar dat de omzet per inwoner is afgenomen. Vijf gemeenten hebben een lagere totale omzet dan in de begroting 2009. Op inwonerniveau hebben zes gemeenten een lagere omzet.

2.2 Reserves

De algemene reserve en de stille reserves maken onderdeel uit van het weerstandsvermogen, naast andere zaken als het bedrag voor onvoorzien en de ruimte in de belastingcapaciteit. Het weerstandsvermogen is een essentieel onderdeel van de begroting van een gemeente. Volgens het BBV bestaat het weerstandsvermogen uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit, oftewel de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken, en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Grafiek 1 geeft per gemeente de hoogte van de reserves per inwoner in 2007, 2008, 2009 en 2010 weer. Bij de berekening van de reserves per inwoner zijn wij uitgegaan van het niet geblokkeerde deel van de reserves, dus exclusief dat deel van de reserves waarvan de bespaarde rente wordt aangewend als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie. Overigens zijn de bestemmingsreserves wel meegerekend.

Grafiek 1: Vrij besteedbare reserves 2007 – 2010 (stand per 1 januari; in euro's per inwoner)

Uit de grafiek volgt dat zes gemeenten in 2010 hogere reserves hebben dan in 2009; bij de gemeenten Assen, Coevorden, De Wolden, Emmen, Meppel en Noorderveld is sprake van een toename van de vrij besteedbare reserves per inwoner. De grootste stijgingen ten opzichte van 2009 zijn te constateren bij Assen (€ 838,-) en Emmen (€ 441,-). Assen had vorig jaar op één gemeente na de grootste afname (284,-) terwijl Emmen vorig jaar de grootste stijging (€ 148,-) had. De gemeenten met de grootste afname van de vrij besteedbare reserves per inwoner ten opzichte van 2009 betreffen Tynaarlo (afname van € 309,-) en Midden-Drenthe (afname van € 179,-).

Assen heeft in 2010 de hoogste vrij besteedbare reserves per inwoner (1.756,-). Afgelopen jaar had Tynaarlo de hoogste vrij besteedbare reserves per inwoner (1.000,-). In de jaren daarvoor (2005 tot en met 2008) had Hogeveen steeds de hoogste vrij besteedbare reserves per inwoner, maar door de relatief hoge afname ten opzichte van 2008 en de beperkte afname ten opzichte van 2009 heeft Hogeveen nu de op twee na hoogste (€ 952,-). Emmen heeft nu de op één na hoogste vrij besteedbare reserves per inwoner (1.139,-). Opvallend is dat Westerveld evenals in 2009 geen vrij besteedbare reserves heeft; alle reserves zijn geblokkeerd. De vrij besteedbare reserves per inwoner bedragen dan ook € 0,-. Na Westerveld heeft Midden-Drenthe de laagste vrij besteedbare reserves per inwoner (€ 112,-); dit was ook het geval in 2008. In 2009 was dit nog Meppel.

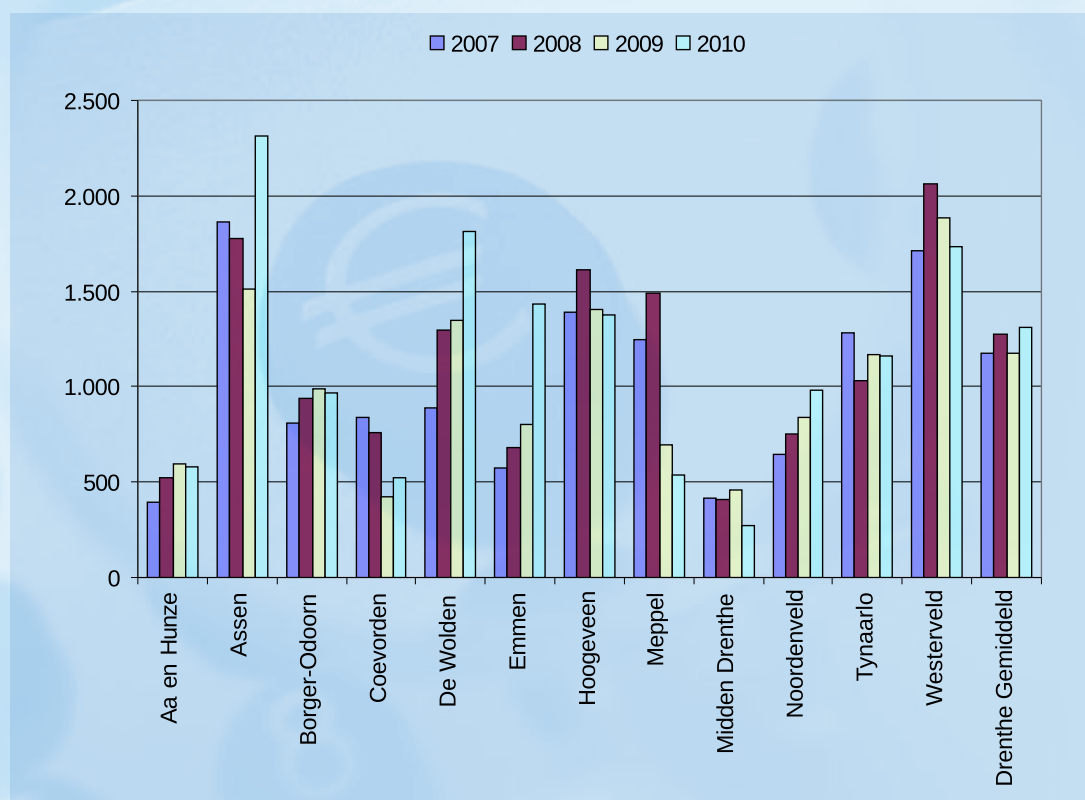
De vrij besteedbare reserves per inwoner voor Drenthe als geheel zijn ten opzichte van 2009 gestegen met € 85,-. In 2009 bedroeg de afname € 23,- ten opzichte van 2008.

Zoals hiervoor al aangegeven heeft een (groot) deel van de reserves een bestemming, de zogenaamde bestemmingsreserves. Voor de besteding van deze gelden zijn de gemeenten politieke verplichtingen aangegaan, ze zijn bestemd voor een bepaald doel. Deze reserves zijn dus niet zonder meer vrij besteedbaar. Hetzelfde geldt voor reserves waarvan de rente wordt toegerekend aan de exploitatie; besteding hiervan heeft consequenties voor de ruimte in de exploitatie.

Ter vergelijking; in 2010 heeft 57% van de totale reserves een bestemming. In 2009 was dit 62%, en in 2008, 2007 en 2006 respectievelijk 49%, 56% en 60%.

Om een volledig beeld te geven van de reserves van de Drentse gemeenten geeft grafiek 2 de totale reserves, dus inclusief het geblokkeerde deel, per inwoner weer.

Grafiek 2 Totale reserves 2007 – 2010 (stand per 1 januari; in euro's per inwoner)

Uit de grafiek volgt dat Assen in 2010 de hoogste totale reserves per inwoner heeft (€ 2.312,-). Assen heeft ook de grootste toename van de totale reserves per inwoner (€ 802,-). In de voorgaande jaren (2008 en 2009) had Westerveld de hoogste totale reserves per inwoner. Na Assen hebben De Wolden (€ 1.815,-), Westerveld (€ 1.736,-), Emmen (€ 1.434,-) en Hoogeveen (€ 1.378,-) de hoogste totale reserves per inwoner. De vergelijking op deze wijze heeft overigens de grootste gevolgen voor Westerveld: € 1.736,- aan totale reserves per inwoner versus € 0,- aan vrij besteedbare reserves per inwoner. Ten opzichte van 2009 zijn de totale reserves van Westerveld gedaald (afname van € 147,-).

Het voorgaande geldt niet voor Aa en Hunze en Coevorden. Bij deze gemeenten is het bedrag aan vrij besteedbare reserves gelijk aan de totale reserves per inwoner. Deze gemeenten wendden dus geen bespaarde rente aan als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie.

Midden-Drenthe (€ 274,-), Coevorden (€ 521,-), Meppel (€ 536,-) en Aa en Hunze (€ 583,-) hebben in 2010 de laagste totale reserves per inwoner.

Voor heel Drenthe bedragen de totale reserves per inwoner in 2010 € 1.309,-. Ten opzichte van 2009 (€ 1.177,-) zijn de totale reserves per inwoner met € 132,- gestegen.

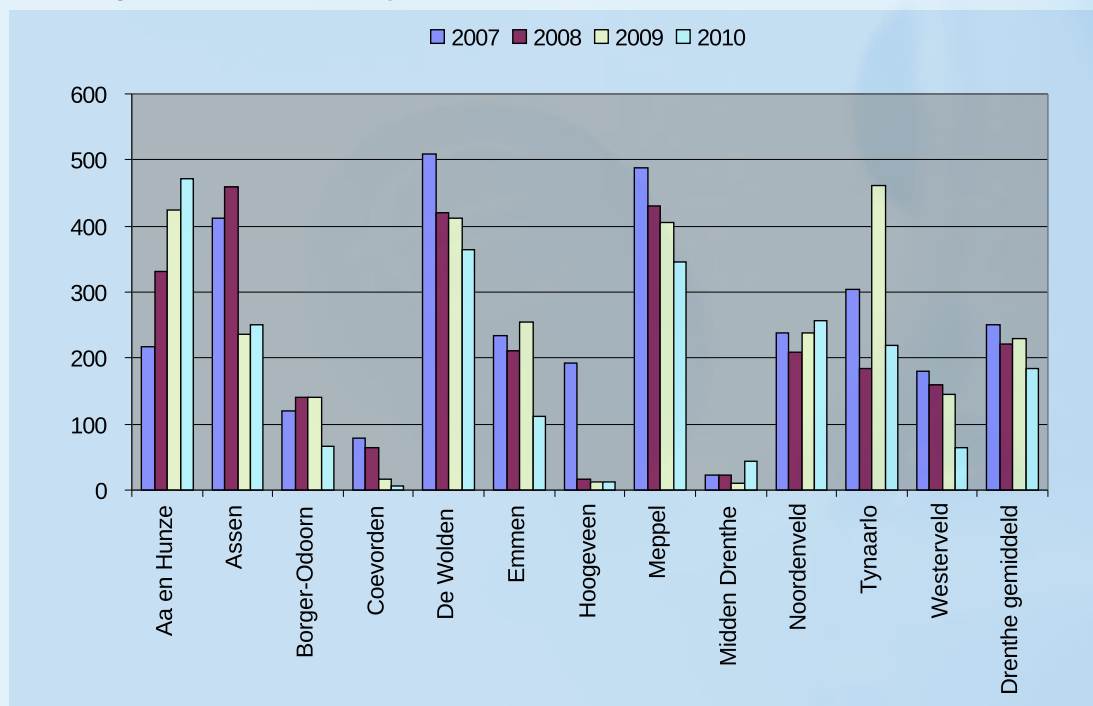
Voor een uitgebreid overzicht van de reservepositie van de gemeenten in 2007, 2008, 2009 en 2010 verwijzen wij u naar bijlage 3.

2.3 Voorzieningen

Voorzieningen zijn niet vrij aanwendbaar en behoren niet tot het weerstandsvermogen. Zij zijn bestemd voor afdekking van onder andere gecaluleerde verplichtingen en verliezen en bestaande risico's.

Grafiek 3 geeft voor elke gemeente de hoogte van de voorzieningen per inwoner weer in 2007, 2008, 2009 en 2010.

Grafiek 3 Voorzieningen 2007 – 2010 (in euro's per inwoner)

Uit de grafiek volgt dat evenals vorig jaar zeven van de twaalf gemeenten in 2010 lagere voorzieningen per inwoner hebben dan in 2009. De grootste daling van het bedrag aan voorzieningen per inwoner zien we bij Tynaarlo (€ 230,-), Emmen (€ 143,-), Westerveld (€ 79,-) en Borger-Odoorn (€ 75,-). Het gemiddelde bedrag aan voorzieningen per inwoner van de Drentse gemeenten is in 2010 ten opzichte van 2009 afgenomen met € 43,-, van € 228,- gemiddeld per inwoner in 2009 naar € 185,- gemiddeld per inwoner in 2010. In 2009 was sprake van een toename met € 8,- ten opzichte van 2008, van € 220,- naar € 228,-.

Bij Aa en Hunze (€ 52,-), Midden-Drenthe (€ 33,-) en Noordenveld (€ 23,-) is sprake van een redelijke toename. Aa en Hunze heeft met € 1,3 miljoen de grootste stijging qua totale voorzieningen.

Aa en Hunze (€ 475,-), De Wolden (€ 367,-) en Meppel (€ 341,-) hebben het hoogste bedrag aan voorzieningen per inwoner. In 2008, 2007 en 2006 behoorde Meppel ook al tot de drie gemeenten met het hoogste bedrag aan voorzieningen per inwoner. In 2009 viel Meppel door hoge stijgingen bij Tynaarlo en Aa en Hunze net buiten de eerste drie gemeenten.

Coevorden en Hoogeveen hebben in 2010 het laagste bedrag aan voorzieningen per inwoner, respectievelijk € 6,- en € 11,-. Net als in 2009 is bij Coevorden ook in 2010 sprake van een daling van het bedrag aan voorzieningen per inwoner ten opzichte van 2009, namelijk € 11,-. Ook Hoogeveen heeft al enkele jaren lage voorzieningen per inwoner. Hierbij merken wij op dat de voorzieningen van Hoogeveen een vertekend beeld geven: voor 2007 zijn door Hoogeveen bedragen doorgegeven inclusief voorzieningen binnen de grondexploitatie. Volgens de BBV-voorschriften zijn dit geen voorzieningen. Hiermee is de stand van de voorzieningen aanzienlijk lager. De grote daling in 2008 ten opzichte van 2007 wordt hiermee verklaard.

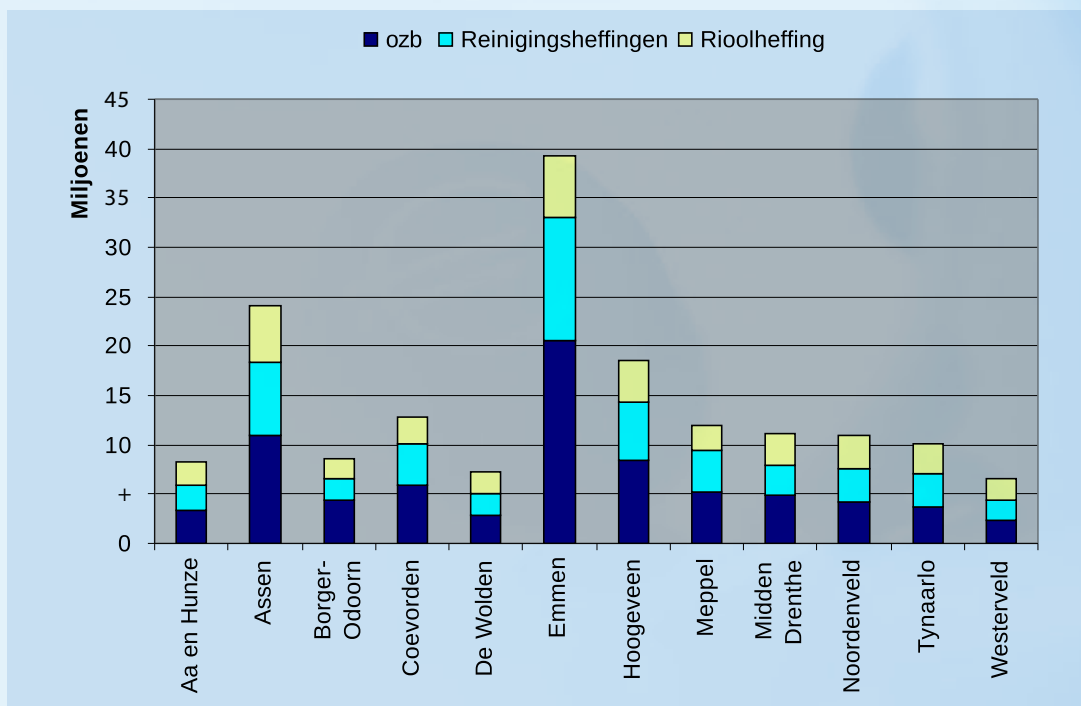
Voor een uitgebreid overzicht van de voorzieningen van de gemeenten in 2007, 2008, 2009 en 2010 verwijzen wij u naar bijlage 4.

3 Lokale lasten

De belangrijkste gemeentelijke belastingen zijn de onroerende zaakbelastingen, de reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en/of reinigingsrecht) en de rioolheffing. De totale opbrengsten van deze belastingen bedragen in 2010 ruim 169 miljoen euro. Ter vergelijking: in 2009 bedroegen de totale opbrengsten bijna 165 miljoen euro. Van de totale opbrengsten in 2010 wordt ruim 136 miljoen euro opgebracht door inwoners, en ruim 33 miljoen euro door bedrijven. In 2009 was dit respectievelijk bijna 133 miljoen euro en ruim 32 miljoen euro. In 2008 bedroeg de opbrengst van deze belastingen ruim 159 miljoen euro, waarvan 128 miljoen van de inwoners en 31 miljoen van bedrijven.

Grafiek 4 geeft per gemeente de opbrengsten uit bovengenoemde drie belastingen weer (inclusief niet-woningen).

Grafiek 4 Opbrengsten OZB, reinigingsrechten en rioolheffing in 2010, inclusief niet-woningen (in euro's)

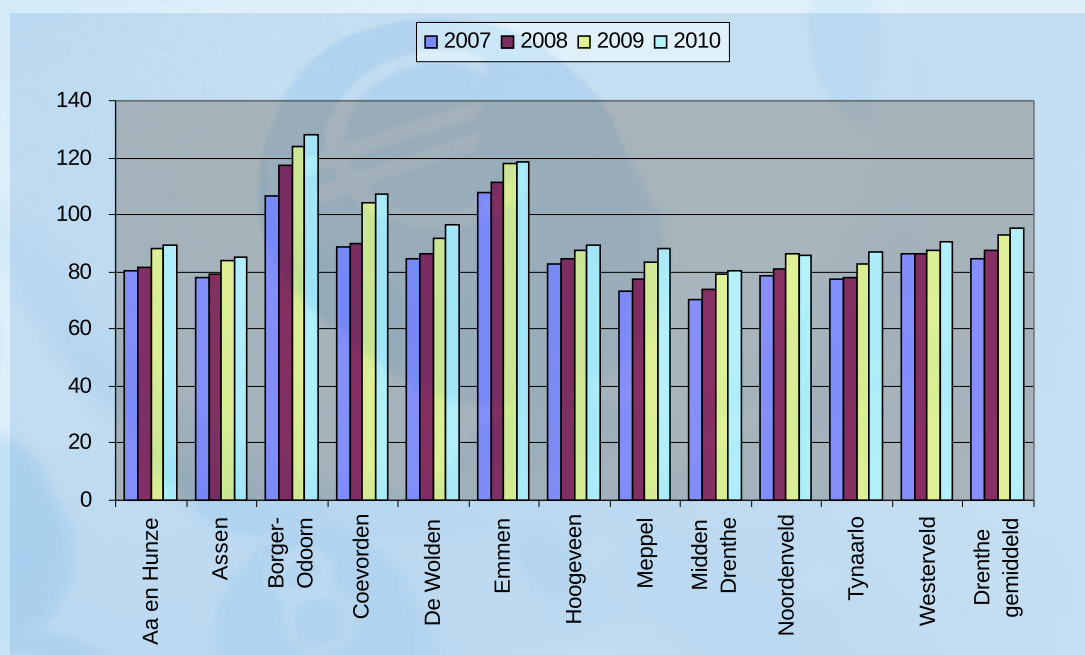
Uit de grafiek volgt dat Emmen, net als voorgaande jaren, met € 39.312.192,- verreweg de hoogste opbrengsten heeft. De totale opbrengsten van alle gemeenten bedragen in 2010 € 169.461.187,-. Ter vergelijking: in 2009 bedroegen de opbrengsten van alle gemeenten € 164.344.401,-, in 2008 € 159.746.134,-, in 2007 € 154.259.268,- en in 2006 € 151.793.791,-. De totale opbrengsten van de betreffende belastingen zijn in 2010 met ruim 3% gestegen ten opzichte van 2009. In 2009 was sprake van een stijging van de totale opbrengsten met 2,8% ten opzichte van 2008. In 2008 een stijging van ruim 3% en in 2007 bedroeg de stijging ruim 1%. In 2006 was sprake van een daling van de totale opbrengsten met bijna 15% ten opzichte van 2005. Deze daling was voor verreweg het grootste deel het gevolg van daling van de onroerende zaakbelastingen als gevolg van de afschaffing van het gebruikersdeel van de onroerende zaakbelastingen. Voor een uitgebreid overzicht van de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolheffing van de Drentse gemeenten in 2010 verwijzen wij u naar bijlage 5.

De paragrafen 3.1, 3.2 en 3.3 hierna geven informatie over de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolheffing per gemeente in 2007, 2008, 2009 en 2010. De grafieken 4, 5 en 6 geven per inwoner de opbrengst van de onroerende zaakbelastingen (exclusief niet-woningen), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing (exclusief niet-woningen) in 2007, 2008, 2009 en 2010 weer. Vervolgens gaat paragraaf 3.4 in op de totale belastingdruk per gemeente in 2010 en paragraaf 3.5 geeft informatie over de belastingdruk per meerpersoonshuishouden in 2010. Paragraaf 3.6 gaat tot slot in op de leges die de Drentse gemeenten in 2010 hanteren, en de opbrengsten uit toeristenbelasting.

3.1 Onroerende zaakbelastingen

Uit grafiek 5 volgt dat op één na alle gemeenten in 2010 hogere onroerende zaakbelastingen per inwoner hebben dan in 2009. Coevorden heeft met bijna € 5,- per inwoner de grootste stijging ten opzichte van 2008. Noordenveld heeft met € 0,46 een lichte daling per inwoner. De gemiddelde opbrengst aan onroerende zaakbelastingen per inwoner in Drenthe is in 2010 met € 2,43 gestegen ten opzichte van 2009. Ter vergelijking: in 2009 was sprake van een stijging met € 5,73 ten opzichte van 2008.

Grafiek 5 OZB 2007 - 2010 (in euro's per inwoner, exclusief niet-woningen)

De totale opbrengst aan onroerende zaakbelastingen woningen van de Drentse gemeenten bedraagt in 2010 € 48.197.005,-. Dit is 35% van de totale belastingopbrengsten (exclusief niet-woningen) van de Drentse gemeenten in 2010. Ter vergelijking: in 2009, 2008 en 2007 bedroeg de opbrengst aan onroerende zaakbelastingen respectievelijk € 47.124.458,-, 44.286.542,- en € 42.552.720,-, ofwel respectievelijk 35%, 34% en 34% van de totale belastingopbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2009, 2008 en 2007.

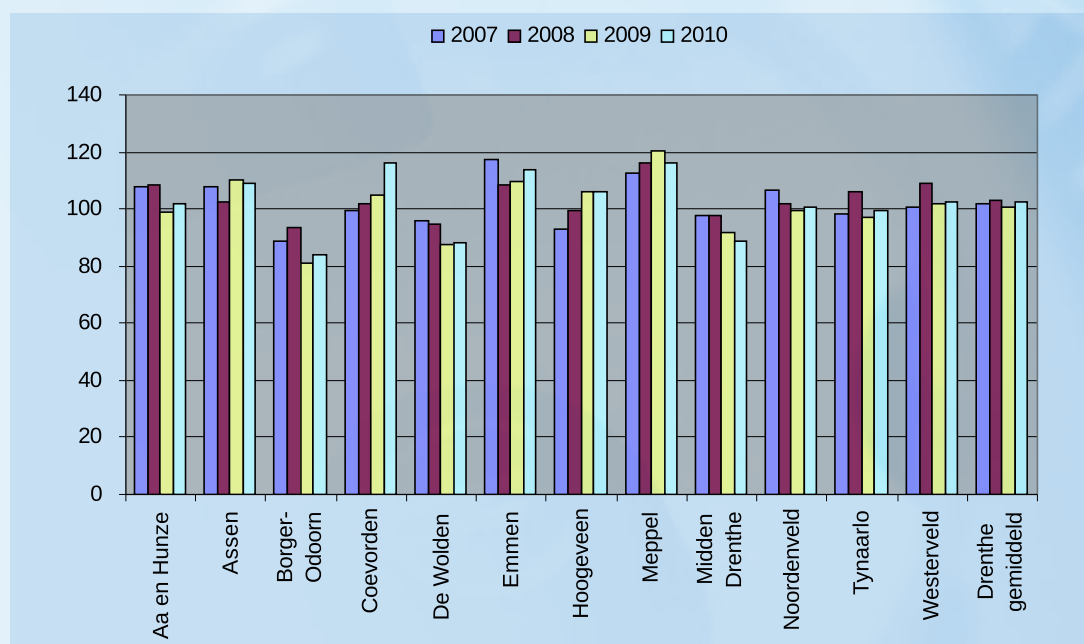
Ten opzichte van 2009 zijn de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen woningen in 2010 met 2,6% gestegen. In 2009 was sprake van een stijging met 6,4% ten opzichte van 2008, en in 2008 was sprake van stijging van 4% ten opzichte van 2007.

Net als in 2007, 2008, 2009 en 2010 hebben Borger-Odoorn en Emmen de hoogste opbrengst per inwoner, respectievelijk € 128,14 en € 118,66*.

3.2 Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)

Grafiek 6 geeft de opbrengsten uit afvalstoffenheffingen per inwoner in 2007, 2008, 2009 en 2010 weer.

Grafiek 6 Afvalstoffenheffing 2007 – 2010 (in euro's per inwoner)

Uit de grafiek volgt dat de opbrengsten van de afvalstoffenheffing (dus exclusief niet-woningen) per inwoner net als in 2009, 2008 en 2007 bij alle gemeenten rond de € 100,- liggen, met een paar uitschieters naar boven en beneden. Coevorden (€ 116,42) en Meppel (€ 115,97) hebben de hoogste opbrengsten per inwoner. Vorig jaar waren dit Meppel (€ 120,51) en Assen (€ 110,27). Net als in 2009, 2008, 2007 en 2006 heeft Borger-Odoorn met € 84,03 de laagste opbrengsten per inwoner (in 2009 was dit € 81,24). Net als vorig jaar volgt daarna De Wolden met € 88,41, in 2009 was dit € 87,79. Zowel bij Borger-Odoorn als De Wolden is dus sprake van een lichte stijging ten opzichte van 2009.

In 2010 is de gemiddelde opbrengst per inwoner in Drenthe licht gestegen met € 1,06. In 2009 was nog sprake van een lichte daling van € 2,43 ten opzichte van 2008.

De totale opbrengst aan afvalstoffenheffing bedraagt in 2010 € 51.763.109,-. Dit is ruim 38% van de totale belastingopbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2010. Ter vergelijking: in 2009 bedroeg de opbrengst aan afvalstoffenheffing € 50.860.588, in 2008 € 51.004.231,- en in 2007 € 50.983.003,-, respectievelijk ruim 38%, bijna 40% en 41% van de totale belastingopbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2009, 2008 en 2007.

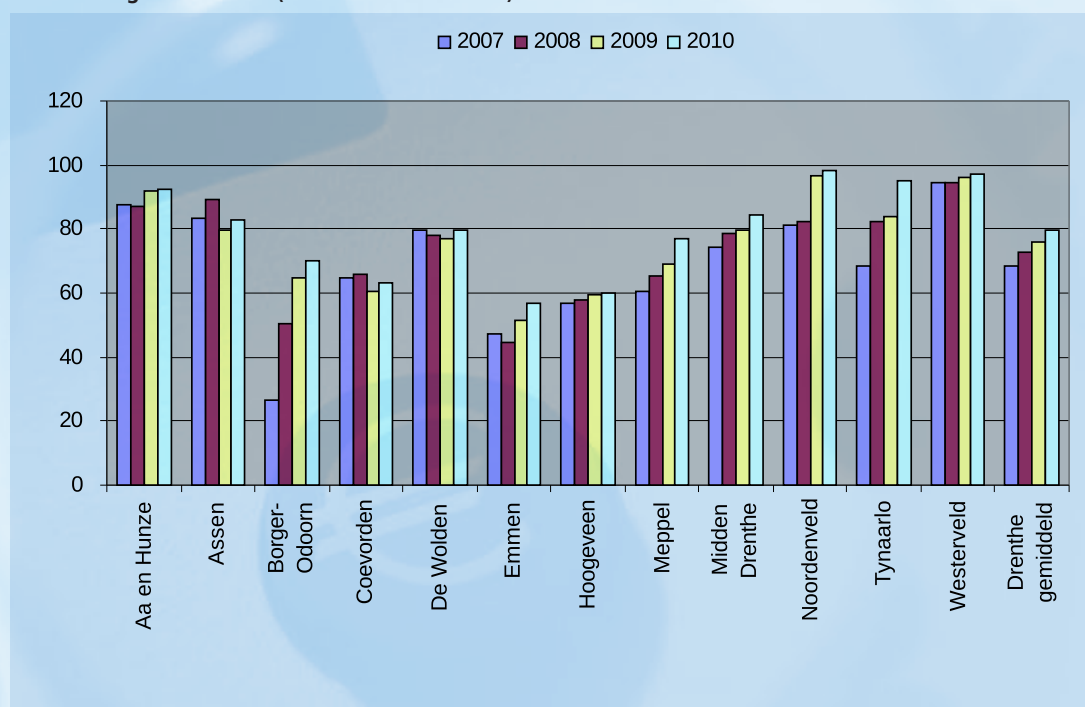
* Dit is evenals in 2007, en 2008 en 2009 te verklaren door het feit dat Emmen en Borger-Odoorn (op drie na) allebei het laagste tarief voor rioolrechten hanteren. Zie paragraaf 3.3 Rioolrechten.

De totale opbrengsten van de reinigingsheffingen zijn in 2010 met bijna 2% licht gestegen ten opzichte van 2009. In 2009 was sprake van een lichte daling van 0,45%. In 2008 en 2007 was sprake van een stijging van respectievelijk slechts 0,12% ten opzichte van 2007 en 2% ten opzichte van 2006.

3.3 Rioolheffing

Grafiek 7 geeft de opbrengsten uit rioolheffing per inwoner in 2007, 2008, 2009 en 2010 weer.

Grafiek 7 Rioolheffing 2007 – 2010 (voorheen rioolrechten)

De totale opbrengst aan rioolheffing van particuliere huishoudens in 2010 bedraagt € 36.771.002,-. Dit is 26% van de totale belastingopbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2010. Ter vergelijking: in 2009 bedroeg de opbrengst aan rioolheffing € 34.717.970,-, ook 26% van de totale belastingopbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2009, in 2008 € 33.537.955,-, ook 26% en in 2007 € 31.700.523,-, ruim 25%. De totale opbrengsten van de rioolheffing zijn in 2010 met 5,42% gestegen ten opzichte van 2009, in 2009 bedroeg de stijging 3,6% ten opzichte van 2008, en in 2008 was de stijging bijna 7% ten opzichte van 2007.

Evenals voorgaande jaren verschillen de opbrengsten van de rioolheffing per inwoner behoorlijk, en heeft Emmen (€ 56,58) de laagste opbrengsten per inwoner, net als vorig jaar gevolgd door Hoogeveen (€ 60,05). In tegenstelling tot voorgaande jaren heeft Borger-Odoorn niet meer de laagste opbrengsten per inwoner. De opbrengsten per inwoner bedragen voor Borger-Odoorn in 2010 € 70,12. Daarmee is Borger-Odoorn evenals vorig jaar de gemeente met de op drie na laagste opbrengsten aan rioolheffing per inwoner. Borger-Odoorn hief in 2006 voor het eerst rioolheffing en heeft sindsdien een behoorlijke stijging in de opbrengsten per inwoner gerealiseerd; van € 10,59 in 2006 naar € 26,42 in 2007 naar € 50,04 in 2008 en naar € 64,82 in 2009. Borger-Odoorn heft overigens alleen rioolheffing van eigenaren, en dus bijvoorbeeld niet van huurders van huurwoningen.

Evenals in 2009 heeft Noordenveld met € 98,43 de hoogste opbrengsten per inwoner, gevolgd door Westerveld (€ 96,91) en Tynaarlo (€ 95,27).

Bij geen enkele Drentse gemeente is ten opzichte van 2009 een daling in de opbrengsten per inwoner te constateren. De gemeenten met de grootste stijging in opbrengsten per inwoner ten opzichte van 2009 betreffen Tynaarlo (stijging van € 11,19), Meppel (stijging van € 7,94) en Borger-Odoorn (stijging van € 5,31).

Ten opzichte van 2009 is de gemiddelde opbrengst per inwoner in Drenthe gestegen met € 3,91. In 2009 was sprake van een stijging van € 2,82 ten opzichte van 2008, en in 2008 was sprake van een stijging met € 4,29 ten opzichte van 2007.

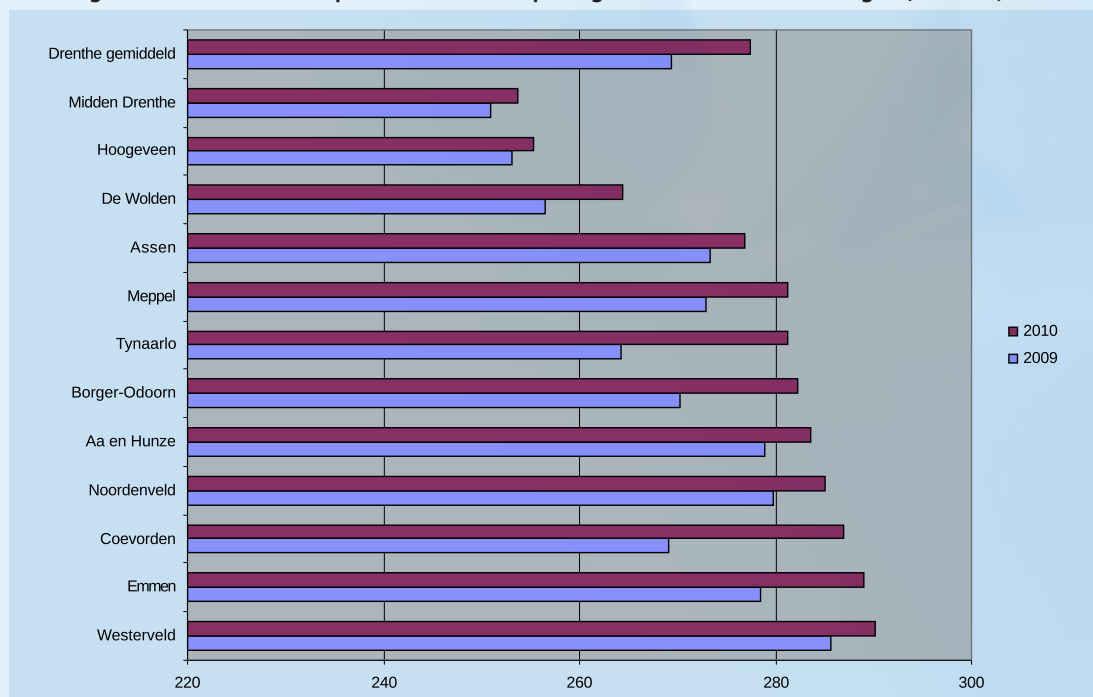
3.4 Totale belastingdruk in 2010

Door de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen, de reinigingsheffingen en de rioolheffing bij elkaar op te tellen krijgen we de zogenaamde belastingdruk (dus exclusief andere belastingen zoals toeristenbelasting en hondenbelasting).

Belastingdruk per inwoner op basis van totale opbrengsten (exclusief niet-woningen)

Door de totale opbrengsten (exclusief niet-woningen) van de onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffingen en rioolheffing bij elkaar op te tellen, en dit bedrag te delen door het aantal inwoners van een gemeente, ontstaat de belastingdruk per inwoner (exclusief niet-woningen). Grafiek 8 geeft per gemeente de belastingdruk per inwoner op basis van de totale opbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2009 en 2010 weer.

Grafiek 8 Belastingdruk in 2009 en 2010 op basis van totale opbrengsten, exclusief niet-woningen (in euro's)

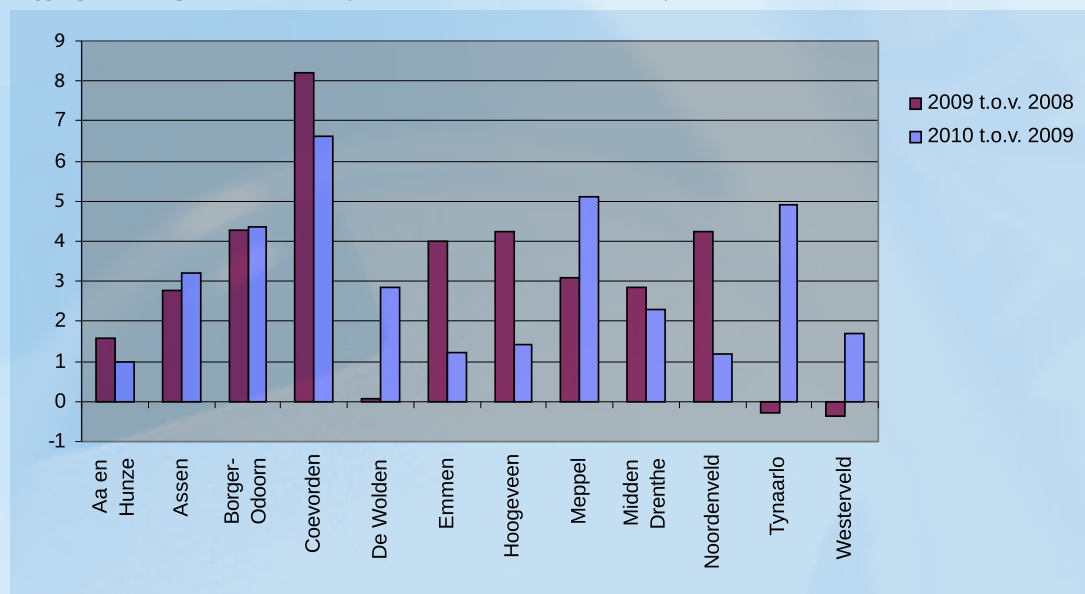

Uit de grafiek volgt dat Westerveld (290,17) en Emmen (289,01) de hoogste belastingdruk per inwoner op basis van totale opbrengsten (exclusief niet-woningen) hebben. In 2009 waren dit Westerveld (€ 285,74) en Noordenveld (€ 282,91). Net als in 2008 en 2009 hebben Midden-Drenthe (€ 253,76) en Hogeveen (€ 255,24) de laagste belastingdruk per inwoner op basis van totale opbrengsten (exclusief niet-woningen). In 2007 waren dit Borger-Odoorn (€ 222,31) en ook Hogeveen (€ 232,02).

Stijging belastingdruk 2010 ten opzichte van 2009 (en 2009 ten opzichte van 2008)

Grafiek 9 geeft per gemeente de stijging van de belastingdruk inclusief niet-woningen in 2010 ten opzichte van 2009 aan, en van 2009 ten opzichte van 2008.

Grafiek 9 Stijging belastingdruk 2010 ten opzichte van 2009 en 2009 ten opzichte van 2008

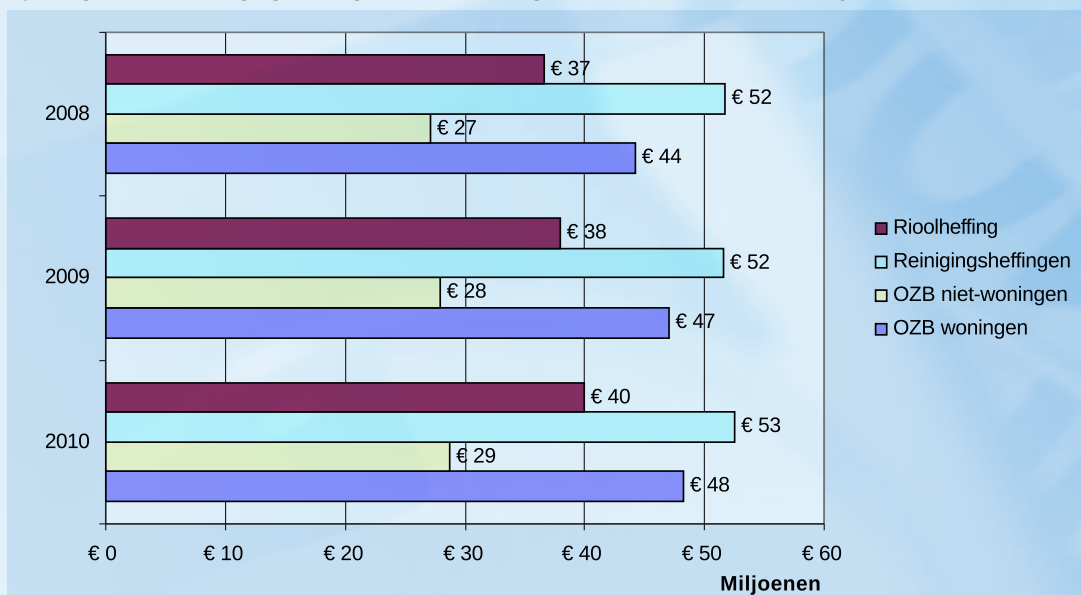
Coevorden heeft met 6,60% de grootste stijging in belastingdruk (inclusief niet-woningen). Daarna volgen Meppel (5,10%) en Tynaarlo (4,92%). Tynaarlo en Westerveld hadden vorig jaar nog een geringe daling in de belastingdruk (respectievelijk 0,30% en 0,36%).

Opbrengsten onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolheffing: Drenthe in vergelijking met Nederland

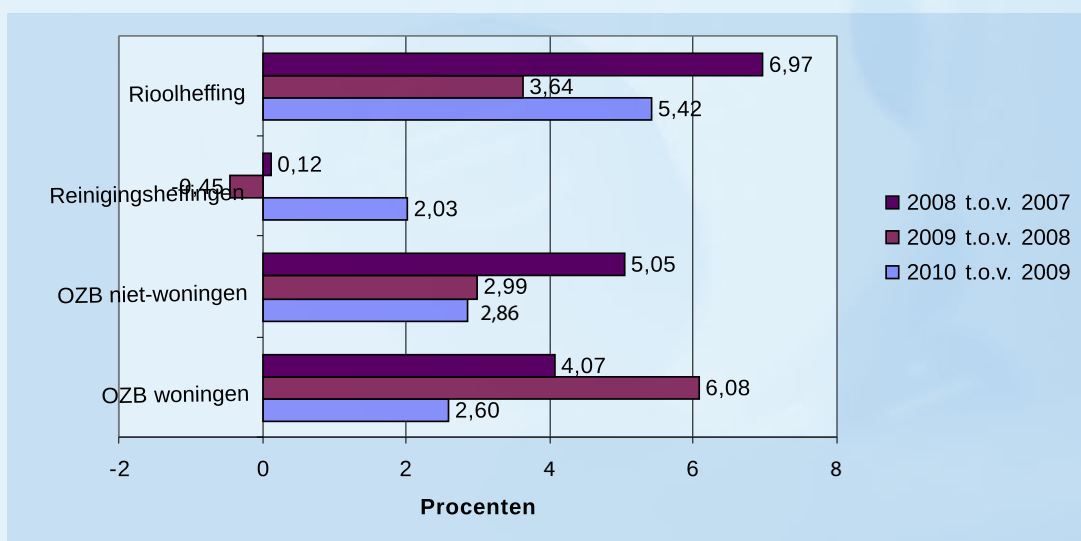
Hierna zijn 2 grafieken opgenomen die de opbrengsten uit rioolheffing (inclusief niet-woningen), reinigingsheffingen en onroerende zaakbelastingen (uitgesplitst naar onroerende zaakbelastingen voor woningen en niet-woningen) afzonderlijk weergeven. Grafiek 10 geeft voor 2008, 2009 en 2010 de totale opbrengsten weer. Grafiek 11 geeft de stijging en daling weer voor 2010 ten opzichte van 2009 en voor 2009 ten opzichte van 2008. In beide grafieken is voor de OZB opbrengsten tevens die voor niet-woningen opgenomen.

Uit beide grafieken volgt dat de OZB opbrengsten voor woningen in 2010 ten opzichte van 2009 zijn gestegen met 2,6%, en dat de OZB opbrengsten voor niet-woningen in dezelfde periode met 2,86% zijn gestegen. De stijging van de OZB opbrengsten in 2010 ten opzichte van 2009 komt dus voor een iets groter deel voor rekening van de niet-woningen. In 2009 was dit anders, toen kwam de stijging van de OZB opbrengsten in 2009 ten opzichte van 2008 voor een iets groter deel voor rekening van de woningen; de OZB opbrengsten voor woningen waren in 2009 ten opzichte van 2008 met 6,08% gestegen, en de OZB opbrengsten voor niet-woningen met 2,99%.

Grafiek 10 Opbrengsten OZB, reinigingsheffingen en rioolheffing in 2010, 2009 en 2008, in miljoenen euro's

Grafiek 11 Stijging en daling OZB, reinigingsheffingen en rioolheffing 2010 ten opzichte van 2009 en 2009 ten opzichte van 2008

Net als voorgaande jaren heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in 2010 landelijk, dus voor alle gemeenten, de stijging van de onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolheffing berekend (Heffingen lokale overheden stijgen met 2,6 procent, CBS, 21 januari 2010).

Volgens deze publicatie van het CBS zijn de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen landelijk met 3,2% gestegen (woningen en niet-woningen). In Drenthe zijn de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen voor woningen en niet-woningen gestegen met 2,7%. Een half procent minder dan de landelijke stijging. Zowel landelijk als in Drenthe zit de stijging van de onroerende zaakbelastingen onder de door het rijk vastgestelde macronorm van 4,3%. Ter vergelijking: in 2009 stegen de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen landelijk met 4,7%. Drenthe zat hier met een stijging van 6,08% boven.

De reinigingsheffingen vertonen in 2010 landelijk een stijging van 1,1%, en in 2009 een stijging van 2%. In Drenthe zijn de reinigingsheffingen in 2010 gestegen met 2,03%. In 2009 was in Drenthe sprake van een lichte daling van de reinigingsheffingen met 0,45%.

In 2010 is de rioolheffing (inclusief niet-woningen) landelijk gestegen met 4,8%, en in 2009 met 6,5%. In Drenthe is de rioolheffing (inclusief niet-woningen) in 2010 meer gestegen dan de landelijke stijging, namelijk 5,42%. In 2009 lag de stijging van de rioolrechten van 3,64% op ongeveer de helft van de landelijke stijging.

Op grond van het voorgaande concluderen wij dat, uitgaande van de totale opbrengsten van onroerende zaakbelastingen (inclusief niet-woningen), reinigingsheffingen en rioolheffing (inclusief niet-woningen), ofwel de totale belastingdruk, de woonlasten in Drenthe in 2010 een iets grotere stijging laten zien dan waarvan landelijk sprake is.

3.5 Woonlasten in 2010 per huishouden

Naast de totale belastingdruk per gemeente is het voor de onderlinge vergelijking van gemeenten informatief om na te gaan wat de woonlasten voor een huishouden zijn in de diverse Drentse gemeenten. Deze paragraaf geeft hier een beeld van. Daar waar nodig is voor een meerpersoonshuishouden uitgegaan van drie personen, en een waterverbruik van 150 m³. Dit is het gemiddelde waterverbruik per jaar van een gezin. Verder is voor de gemeenten die het tarief voor rioolrecht gekoppeld hebben aan de WOZ-waarde uitgegaan van de gemiddelde woningwaarde in die gemeenten. Zie bijlage 6 voor de gemiddelde woningwaarde van de Drentse gemeenten in 2007, 2008, 2009 en 2010.

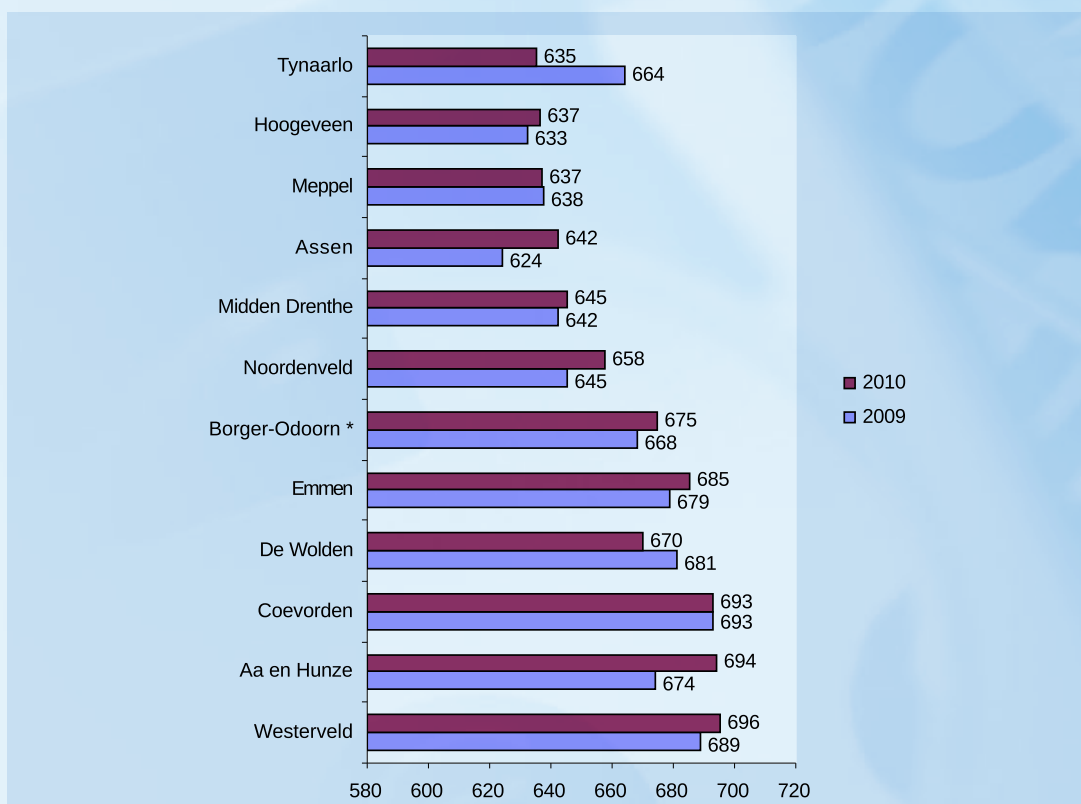
De paragrafen hierna geven de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in 2010 en 2009 weer, uitgaande van een woning met de gemiddelde woningwaarde in de diverse Drentse gemeenten (paragraaf 3.5.1) en een huurwoning (paragraaf 3.5.2). Dit geeft een vergelijking van de woonlasten van de Drentse gemeenten op basis van verschillende uitgangspunten. Als we uitgaan van de gemiddelde woningwaarde per gemeente, dan krijgen we een goed beeld van de woonlasten, rekening houdend met de gehanteerde tarieven voor onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolrechten én de gemiddelde woningwaarde in de Drentse gemeenten. Op deze wijze kan inzichtelijk worden gemaakt dat gemeenten die hoge tarieven voor onroerende zaakbelastingen hanteren hiervoor een reden kunnen hebben; om met een lage gemiddelde woningwaarde eenzelfde opbrengst te realiseren als gemeenten met een hoge gemiddelde woningwaarde is het nodig hogere tarieven te hanteren. De gemiddelde woningwaarde als uitgangspunt geeft het meest reële beeld van de woonlasten voor burgers in de Drentse gemeenten.

Gaan we uit van een huurwoning, dan spelen de onroerende zaakbelastingen geen rol. Op deze wijze krijgen we een goed beeld van de woonlasten in de Drentse gemeenten, uitsluitend op basis van de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolrechten.

3.5.1 Woonlasten meerpersoonshuishouden en gemiddelde woningwaarde per gemeente

Grafiek 12 geeft per gemeente de woonlasten weer voor een meerpersoonshuishouden, uitgaande van de gemiddelde woningwaarde in die gemeente. De gemiddelde woningwaarde per gemeente is als volgt berekend: als uitgangspunt is genomen de gemiddelde WOZ-waarde per gemeente in 2009 volgens het CBS. Dit bedrag is vervolgens vermenigvuldigd met het stijgingspercentage van de WOZ-waarde woningen in 2010 ten opzichte van 2009, zoals wordt vermeld in de toezichtsresultaten individuele gemeenten van de Waarderingskamer. Zie bijlage 6 voor de gemiddelde WOZ-waarde per Drentse gemeente in 2008, 2009 en 2010.

Grafiek 12 Woonlasten meerpersoonshuishouden uitgaande van de gemiddelde woningwaarde per gemeente (in euro's)

Uit grafiek 12 volgt dat Westerveld met € 696,- de hoogste woonlasten heeft voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van de gemiddelde woningwaarde. In 2009 had Coevorden met € 693,- de hoogste woonlasten en in 2008 had Westerveld met € 705,- de hoogste woonlasten voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van de gemiddelde woningwaarde. Bij Tynaarlo is in 2010 ten opzichte van 2009 sprake van een daling van de woonlasten met € 29,-. Tynaarlo heeft daarmee de grootste daling in woonlasten, en is met De Wolden (€ 11) en Meppel (€ 1,-) één van de drie gemeenten in Drenthe waar sprake is van een daling in woonlasten.

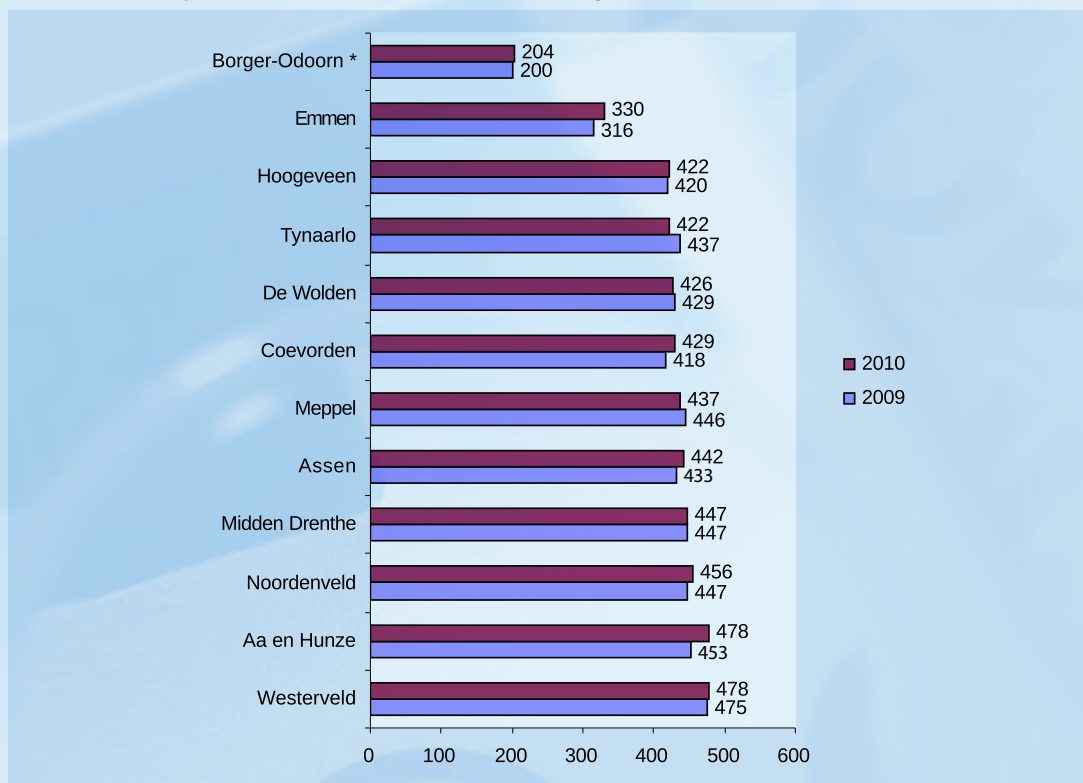
De gemeenten met de grootste stijging van de woonlasten betreffen Aa en Hunze (€ 20,-) en Assen (€ 18,-).

In 2009 was in Aa en Hunze nog sprake van een daling in de woonlasten, terwijl Assen de laagste woonlasten had. Door de grote daling van de woonlasten heeft Tynaarlo in 2010 de laagste woonlasten voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van de gemiddelde woningwaarde, namelijk € 635,-. Tynaarlo wordt gevolgd door Hoogeveen en Meppel (€ 637,-).

3.5.2 Woonlasten meerpersoonshuishouden in een huurwoning

Grafiek 13 geeft per gemeente de woonlasten weer voor een meerpersoonshuishouden met een huurwoning. Aangezien het een huurwoning betreft is geen sprake van onroerende zaakbelasting.

Grafiek 13 Woonlasten meerpersoonshuishouden met een huurwoning (in euro's)

Net als in 2009 heeft Westerveld in 2010 met € 478,- de hoogste woonlasten per meerpersoonshuishouden met een huurwoning. In tegenstelling tot 2009 deelt Westerveld deze plek nu met Aa en Hunze (€ 478,-).

Net als in voorgaande jaren heeft Borger-Odoorn de laagste woonlasten per meerpersoonshuishouden met een huurwoning (€ 204,-), gevolgd door Emmen (€ 330,-). Hierbij merken wij op dat Borger-Odoorn alleen rioolheffingen heft van eigenaren van (niet-)woningen; het bedrag van € 204,- bestaat dus uitsluitend uit afvalstoffenheffingen. Aa en Hunze (€ 24,-) en Emmen (€ 14,-) hebben in 2010 ten opzichte van 2009 de grootste stijging in woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een huurwoning. Tynaarlo heeft in 2010 ten opzichte van 2009 de grootste daling in woonlasten, namelijk € 15,-. Tynaarlo wordt gevolgd door Meppel (€ 9,-) en De Wolden (€ 3,-).

3.6 Leges en toeristenbelasting

Tabel 4 geeft de hoogte van de leges in de Drentse gemeenten weer voor wat betreft de afgifte van een rijbewijs, paspoort en een uittreksel persoonsgegevens GBA. Verder zijn de kosten van een huwelijk op vrijdagmiddag, op zaterdag en het tarief per overnachting toeristenbelasting opgenomen. Uit de tabel blijkt dat de tarieven, op die voor een paspoort na, (behoorlijk) verschillen.

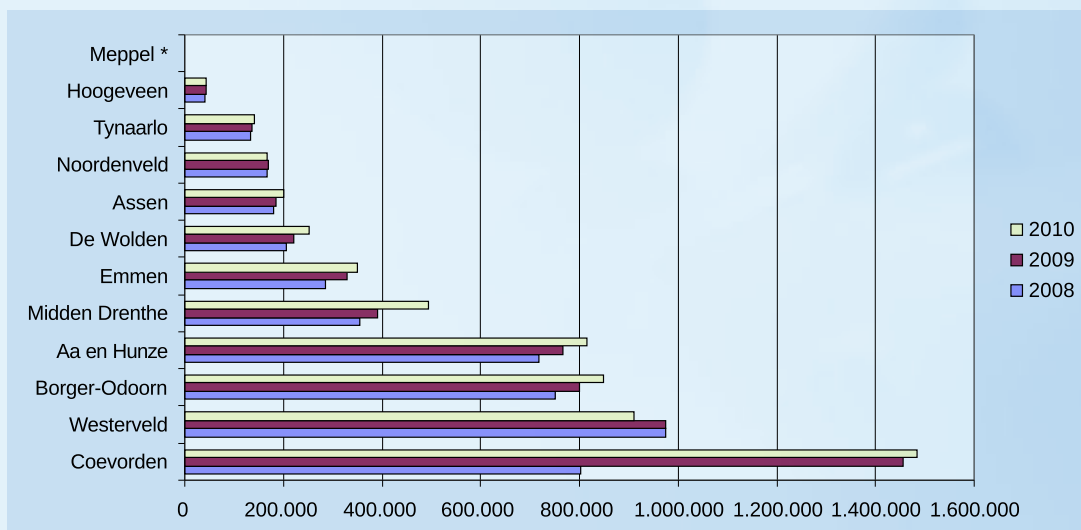
Tabel 4 Leges Drentse gemeenten (in euro's)

Gemeente	Rijbewijs	Nationaal paspoort	Uittreksel persoonsgegevens GBA	Huwelijk op vrijdagmiddag	Huwelijk op zaterdag	Toeristenbelasting
Aa en Hunze	34,00	50,90	5,05	224,75	561,95	0,85
Assen	34,20	50,90	11,25	317,30	710,00	0,85
Borger-Odoorn	45,30	50,90	7,00	353,05	737,20	0,85
Coevorden	32,70	50,65	3,45	209,15	552,95	1,02
De Wolden	36,50	50,90	7,35	335,00	730,00	0,85
Emmen	43,00	50,90	5,50	245,85	550,00	0,85
Hoogeveen	41,00	50,90	8,00	300,00	718,00	0,85
Meppel	45,00	50,90	9,35	232,35	633,80	0,00
Midden-Drenthe	43,60	50,90	6,95	381,50	719,00	0,85
Noordenveld	36,50	50,90	6,00	218,00	520,00	0,85
Tynaarlo	31,50	50,90	3,60	328,10	465,80	0,85
Westerveld	37,85	50,90	6,75	330,00	670,00	1,00
Gemiddeld	38,43	50,88	6,69	289,59	630,73	0,88

De gemiddelde leges van een rijbewijs, nationaal paspoort, uittreksel GBA, kosten van een huwelijk op vrijdagmiddag en toeristenbelasting zijn ten opzichte van 2009 met respectievelijk 2,7%, 2,7%, 3,7%, 7,7% en 4,9% gestegen. De gegevens over de kosten van een huwelijk op zaterdag zijn dit jaar voor het eerst opgenomen.

Grafiek 14 geeft per gemeente de totale geraamde opbrengsten aan toeristenbelasting in 2010, 2009 en 2008 weer.

Grafiek 14 Geraamde opbrengsten toeristenbelasting op 2008, 2009 en 2010 (in euro's)

Uit grafiek 14 volgt dat de opbrengsten in 2010 een lichte tot behoorlijke stijging ten opzichte van 2008 en 2009 laten zien. De gemeente Coevorden heeft de hoogste opbrengsten (€ 1.483.000,-), gevolgd door Westerveld (€ 910.000,-), Borger-Odoorn (€ 850.000,-) en Aa en Hunze (€ 816.000,-). De gemeente Meppel maakt geen gebruik van de bevoegdheid om toeristenbelasting te heffen. De gemeenten Hoogeveen (€ 43.000,-) en Tynaarlo (€ 141.737,-) hebben de laagste opbrengsten aan toeristenbelasting.

Midden-Drenthe heeft in 2010 de grootste stijging ten opzichte van 2009 (€ 101.000,-), gevolgd door Borger-Odoorn (€ 50.000,-) en Aa en Hunze (€ 49.000,-). Westerveld raamt een lagere opbrengst ten opzichte van 2009 (€ 65.000,-). De totale opbrengsten aan toeristenbelasting

bedragen in 2010 € 5.707.743,-, een stijging van 4,2 % (iets meer dan € 231.000,-) ten opzichte van 2009. In 2009 bedroeg de stijging ten opzichte van 2008 18,6 %. Dit werd grotendeels veroorzaakt door de meer dan gemiddelde stijging (69%) van het tarief van Coevorden.

4 Vergelijking baten en lasten

Op grond van het BBV stellen de gemeenten met ingang van 2004 begrotingen vast die zijn toegesneden op het dualisme. Deze begrotingen zijn door de diversiteit van de programmaplannen van de verschillende gemeenten niet direct vergelijkbaar. Daarom is in dit verslag mede gebruik gemaakt van de door de gemeenten op grond van de Regeling informatie voor derden verstrekte (Iv3)-gegevens.

Het programma Krachtig Bestuur van het ministerie van BZK heeft de begrotingsanalyse ontwikkeld. BZK gebruikt deze analyse als een eerste toetsingskader binnen artikel 12 Financiële verhoudingswet (Fvw). Daarnaast wordt de begrotingsanalyse gebruikt bij de begrotingsscans die BZK samen met de provincies uitvoert. Gemeenten kunnen ook zelf gebruik maken van de begrotingsanalyse. Met gebruikmaking van deze analyse kunnen gemeenten vergeleken worden met zichzelf, met soortgelijke gemeenten (op basis van globaal dezelfde sociale structuur en centrumfunctie) en met de groottegroep waartoe zij behoort en met de gemeenten uit de provincie. In dit verslag hebben wij gebruik gemaakt van de begrotingsanalyse om een globale vergelijking van bestedingen op clusterniveau te maken.

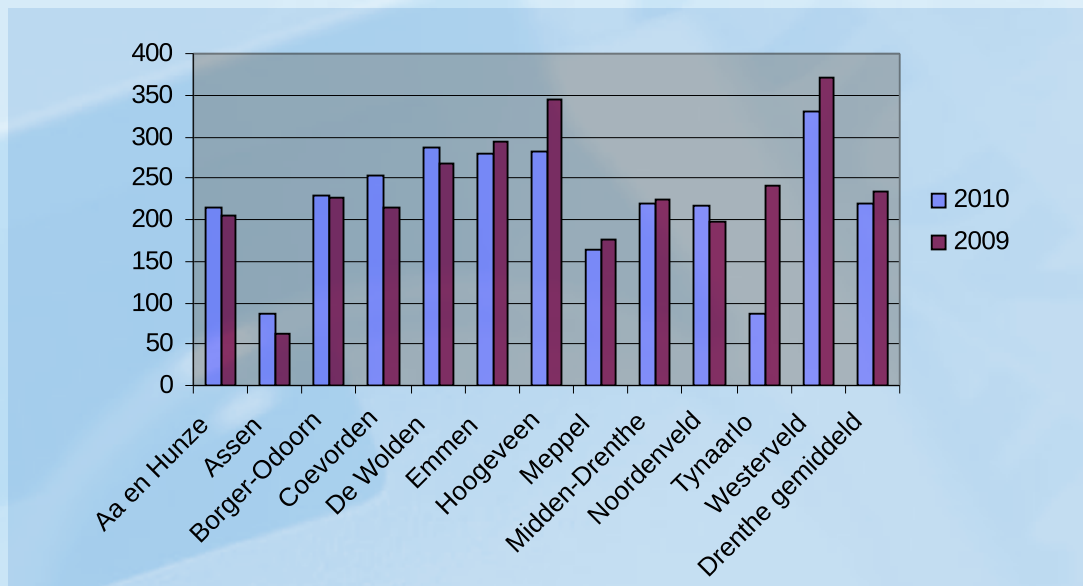
De inkomsten uit het gemeentefonds zijn gegroepeerd in zogenoemde clusters. Deze clusters bevatten brede taakvelden van gemeenten, en behoren weer tot een aantal hoofdclusters. De lasten en baten van de functies van de Iv3 zijn allemaal toegedeeld aan drie inkomstenclusters en achttien uitgavenclusters. Wij hebben per hoofdcluster de netto lasten van de twaalf Drentse gemeente vergeleken met de gemiddelde netto lasten van het totaal van de Drentse gemeenten. Op individueel niveau kunnen er verschillen zijn. Deze verschillen kunnen enerzijds ontstaan doordat er sprake is van specifieke omstandigheden (omstandigheden die geen of een onvoldoende rol spelen in de verdeling van het gemeentefonds). Anderzijds kan er sprake zijn van bewuste politieke beleidskeuzen om op onderdelen een hoger of lager netto lastenniveau te hebben. Ten slotte kunnen verschillen ook worden veroorzaakt door het financiële beleid van gemeenten (hoe is in het verleden bijvoorbeeld omgegaan met investeringen; zijn er investeringen direct afgeboekt van reserves). Onze vergelijking is dan ook op hoofdlijnen en er is geen nader onderzoek verricht naar de oorzaken van de verschillen.

Ter informatie hebben wij in bijlage 7 een overzicht opgenomen met per hoofdfunctie de lasten en baten van de Drentse gemeenten.

4.1 Eigen inkomsten

Het hier opgenomen onderdeel eigen inkomsten betreft zowel de onroerende zaakbelasting als de overige eigen inkomsten (OEM). Bij de totstandkoming van de verdeling van het gemeentefonds in 1997 is er vanuit gegaan dat gemeenten een zeker bedrag aan OEM genereren. Omdat mutaties in reserves het beeld van de werkelijke eigen middelen, in de betekenis van werkelijke baten, oneigenlijk beïnvloeden is een berekening gemaakt van de OEM exclusief reserves.

Grafiek 15 Eigen inkomsten per gemeente (in euro's per inwoner).

Uit de grafiek blijkt dat het merendeel van de Drentse gemeenten, net als in 2009, eigen inkomsten heeft rond het gemiddelde niveau van Drenthe. De uitschieters betreffen Assen (ook in 2009) en Tynaarlo in negatieve zin. De uitschieters in positieve zin betreffen net als in 2009 De Wolden, Emmen, Hoogeveen en Westerveld. Daarbij is wel opvallend dat in zes gemeenten de opbrengsten ten opzichte van 2009 zijn gedaald.

De lagere inkomsten betreffen in Assen en in Tynaarlo de overige eigen inkomsten, de geraamde inkomsten onroerende zaakbelastingen zitten bij Assen net boven het gemiddelde maar bij Tynaarlo onder het gemiddelde.

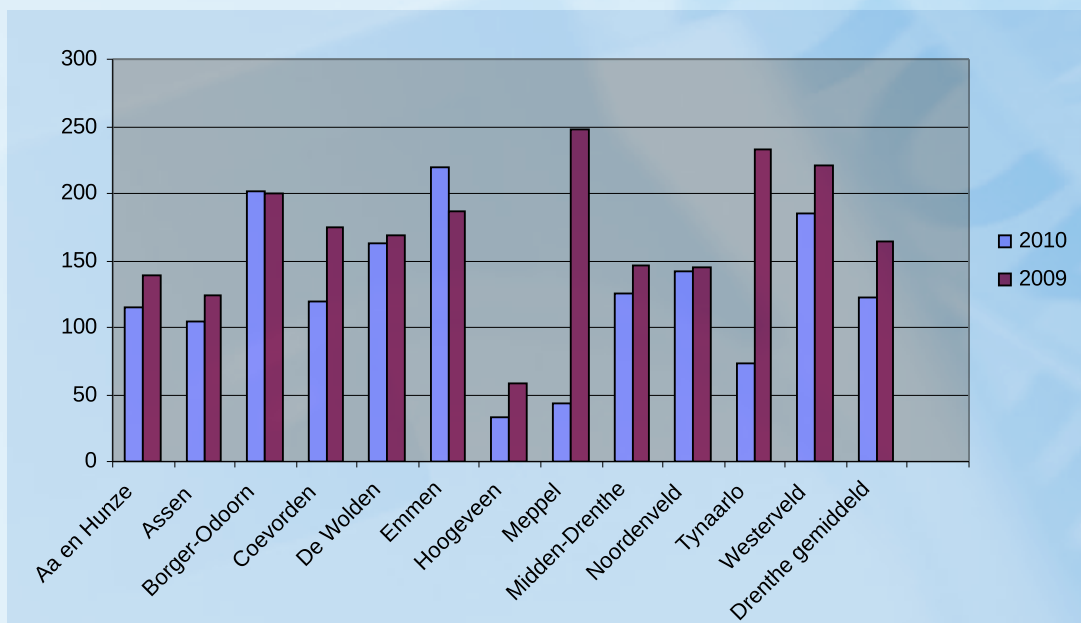
Emmen zit net als in 2009 met beide onderdelen boven het gemiddelde, terwijl Hoogeveen en Westerveld met de onroerende zaakbelastingen onder het gemiddelde zitten, maar met de overige eigen inkomsten fors boven het gemiddelde. Dit was ook het geval in 2009.

Gemiddeld gezien vertonen de eigen inkomsten per gemeente in Drenthe een lichte daling ten opzichte van 2009 (€ 14,- per inwoner).

4.2 Bestuur

Hoofdcluster Bestuur bevat de volgende uitgavenclusters: bestuursorganen en algemene ondersteuning

Grafiek 16 Netto lasten hoofdcluster bestuur (in euro's per inwoner)

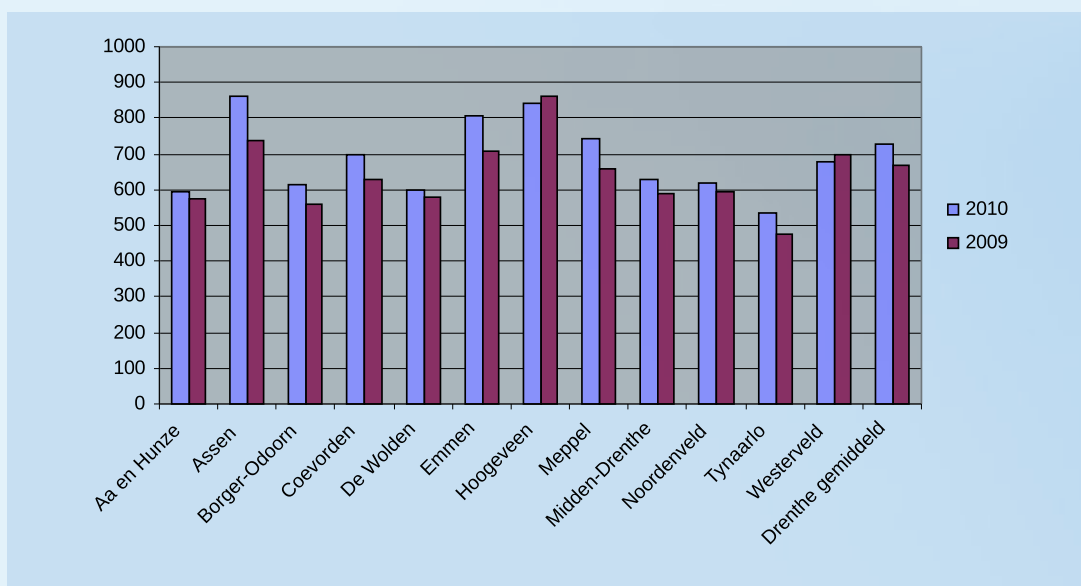

Uit de grafiek blijkt dat bij tien van de twaalf gemeenten de lasten lager liggen dan in 2009 op dit cluster. Waarbij nog bij zes van de twaalf gemeenten de lasten hoger liggen dan het Drentse gemiddelde. In 2009 waren dit er nog zeven. De lasten van Hoogeveen op dit cluster zijn evenals vorig jaar beduidend lager dan het gemiddelde. Hetzelfde geldt in 2010 voor Meppel. Daar waar Meppel en Tynaarlo in 2009 nog de hoogste uitgaven op dit cluster hadden horen zij in 2010 bij de laagste drie. Emmen heeft nu de hoogste uitgaven op dit cluster.

4.3 Voorzieningen bevolking

Hoofdcluster Voorzieningen bevolking bevat de volgende uitgavenclusters: werk & inkomen, maatschappelijke zorg, educatie, kunst, ontspanning, oudheid en bevolkingszaken.

Grafiek 17: Netto lasten hoofdcluster voorziening bevolking (in euro's per inwoner)

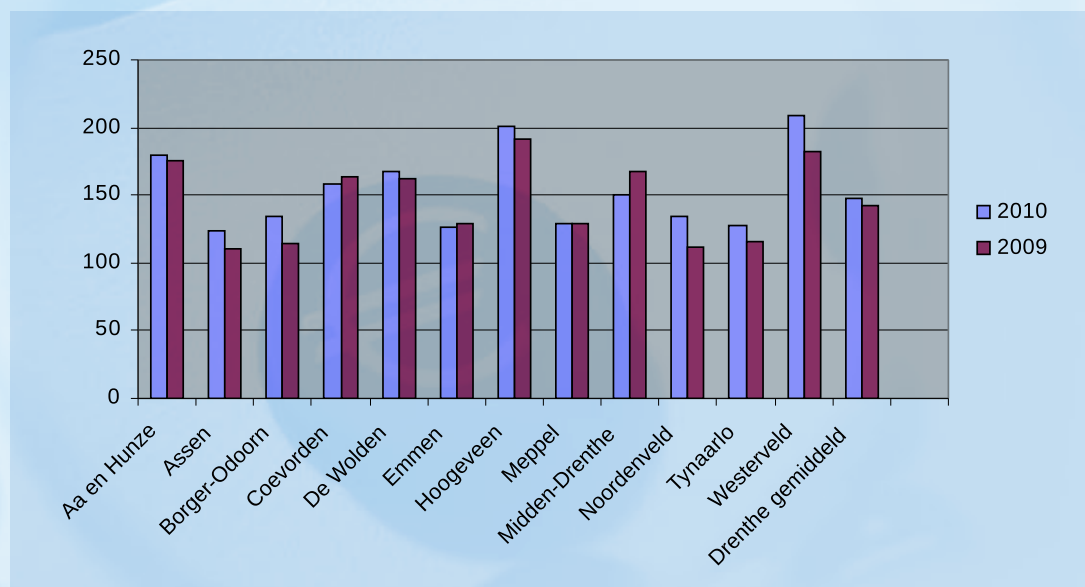

Uit de grafiek blijkt dat van tien van de twaalf gemeenten de lasten hoger liggen dan in 2009. Van acht van de twaalf gemeenten liggen de lasten lager dan het Drentse gemiddelde. Hoogeveen had in 2009 de hoogste lasten op dit cluster. In 2010 is dit Assen. Assen had in 2009 overigens ook hogere lasten dan het Drentse gemiddelde. Verder zijn de lasten van Emmen hoger dan het gemiddelde. Westerveld in 2010 lagere lasten dan het Drentse gemiddelde op dit cluster, in 2009 waren de lasten van Westerveld nog hoger dan het gemiddelde. Tynaarlo en Aa en Hunze zitten net als in 2009 behoorlijk onder het Drentse gemiddelde.

4.4 Bebouwing en omgeving

Hoofdcluster Bebouwing en omgeving bevat de volgende uitgavenclusters: volkshuisvesting, ruimtelijke ordening & stadsvernieuwing, reiniging, openbare orde & veiligheid en fysiek milieu.

Grafiek 18: Uitgaven hoofdcluster bebouwing en omgeving (in euro's per inwoner)

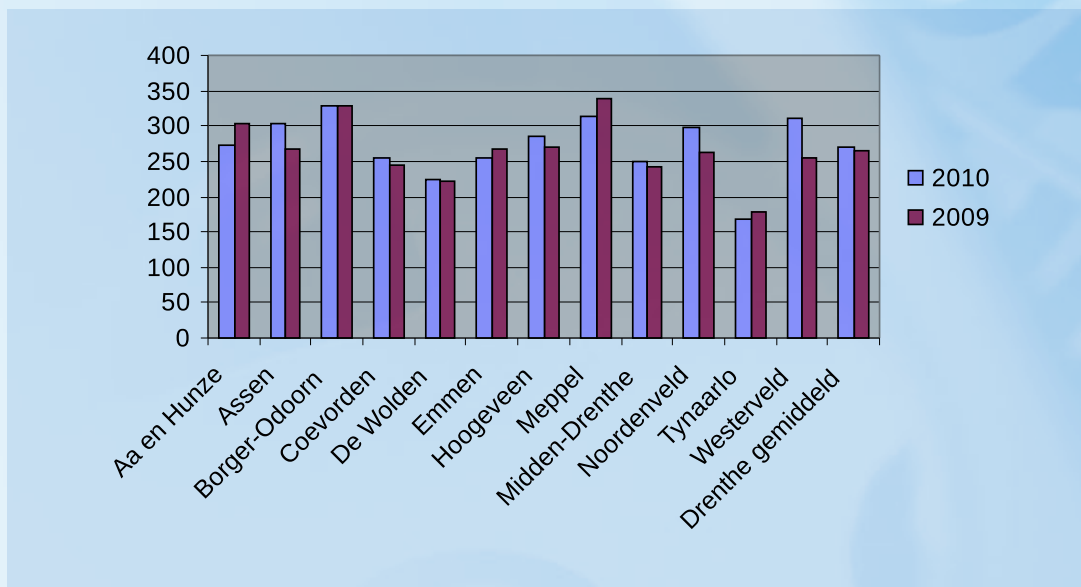

Uit de grafiek blijkt dat van acht van de twaalf gemeenten de lasten hoger liggen dan in 2009, Hoogeveen, Westerveld en Aa en Hunze zitten evenals vorig jaar behoorlijk boven het Drentse gemiddelde. Assen, Borger-Odoorn, Emmen, Meppel, Noordenveld en Tynaarlo zitten onder het gemiddelde, dit was ook het geval in 2009.

4.5 Openbare ruimte

Hoofdcluster Openbare ruimte bevat de volgende uitgavenclusters: riolering, groen, wegen en water.

Grafiek 19: Nettolasten openbare ruimte (in euro's per inwoner)

Meppel en Borger-Odoorn zitten evenals in 2009 behoorlijk boven het Drentse gemiddelde. Westerveld zat in 2009 nog onder het gemiddelde maar zit in 2010 behoorlijk boven het Drentse gemiddelde. Tynaarlo en De Wolden zitten onder het gemiddelde, dit was ook het geval in 2009. Het overgrote deel van de Drentse gemeenten begeeft zich rond het gemiddelde.

5 Ontwikkelingen omtrent het financieel toezicht op gemeenten

5.1 Algemene uitkering Gemeentefonds

In april 2009 sloot de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een Aanvullend Bestuursakkoord met het kabinet, waarin de regel ‘Gelijk trap op, gelijk trap af’ tot en met het jaar 2011 buiten werking is gesteld. Dit betekent dat extra uitgaven die het kabinet doet ter bestrijding van de crisis (in 2009 en 2010 elk € 3 miljard), niet doorwerken in het gemeentefonds. In 2011 zal in overleg worden bepaald of de koppeling aan de rijksbegroting in 2012 kan worden hersteld.

Dit betekent dat gemeenten weten waar zij aan toe zijn in 2010 en 2011. Voor de jaren daarna is dit echter erg onzeker. De vooruitzichten zijn somber, omdat de gemeenten zullen meedelen in de bezuinigingen op de rijksbegroting. Het Rijk is voornemens het begrotingstekort terug te dringen. In de Rijksbegroting 2010 is vastgelegd dat twintig ambtelijke werkgroepen bezuinigingsvoorstellen zullen voorbereiden tot een bedrag van € 35 miljard. Ook de gemeenten zullen de effecten van de bezuinigingen ondervinden. Het is zelfs denkbaar dat het gemeentefonds wordt aangeslagen voor € 3 miljard. Op dit moment is nog niet bekend of dit het definitieve bedrag is en wat het beoogde tijdspad van de bezuinigingen zal zijn. Afhankelijk van het tempo van de kabinetsformatie is er op z'n vroegst met de septembercirculaire gemeentefonds 2010 meer bekend over de bezuinigingstaakstelling voor gemeenten, en de termijn waarop deze gerealiseerd moet worden.

5.1.1 Behoedzaamheidsreserve

Het gevolg van het vastleggen van het accres is ook dat de behoedzaamheidsreserve voorlopig buiten werking is gesteld. Voorafgaand aan een nieuwe kabinetsperiode zal de normeringssystematiek en de tijdelijke afwijking daarvan geëvalueerd worden in samenwerking met het IPO en de VNG. Tenzij deze evaluatie anders uitwijst zal de normeringssystematiek met ingang van 2012 weer worden toegepast. Hierbij kan weer een behoedzaamheidsreserve (al dan niet gehalveerd) worden ingevoerd, zonder budgettaire consequenties voor medeoverheden.

5.2 Bevolkingskrimp

Verandering in de samenstelling en ontwikkeling van de huishoudens, oftewel bevolkingskrimp, speelt in Nederland nu al in sommige wijken van steden en op het platteland, zoals in Noord-Friesland, Oost-Groningen, Delfzijl, Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen. Ook voor Drenthe is de verwachting dat de samenstelling en ontwikkeling van de huishoudens in de nabije toekomst verandert in de boven geschetste richting. De verwachting is dat de ontwikkeling het eerst te merken zal zijn in de gemeenten gelegen in Oost-Drenthe. Dit betekent overigens niet dat de demografische ontwikkeling niet zal optreden in andere Drentse gemeenten. Uit de prognoses blijkt verder dat er geen acute bevolkingsdaling aan de orde is, maar de trend van minder groei manifesteert zich wel binnen de komende 10 jaar. In de 2e fase begrotingsonderzoeken besteden wij aandacht aan bevolkingskrimp. Hierbij kan gedacht worden aan de meerjarige ontwikkeling van de algemene uitkering en de gehanteerde uitgangspunten door de gemeente.

Onlangs presenteerden VNG, IPO en het Rijk het Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingsdaling “Krimpen met Kwaliteit”. In dit plan schetsen zij de problematiek van de bevolkingsdaling, en stellen zij een aantal acties voor. Wat de financiële gevolgen van de bevolkingsdaling betreft,

stelt het Actieplan dat de bevolkingsdaling waarschijnlijk grosso modo binnen de bestaande financiële kaders opgelost moet kunnen worden. Op termijn hebben krimp gemeenten immers structureel lagere kosten. Iets anders is dat de transitieopgave natuurlijk wel kosten met zich meebrengt die niet altijd terugverdiend kunnen worden. Bovendien schiet ieder systeem tekort wanneer de krimp snel verloopt en omvangrijk is. Omdat de financiële effecten nog met te veel onzekerheid omgeven zijn, komt er een pilot waarin een aantal gemeenten de feitelijke kosten gedurende een aantal jaren in kaart brengt. Bovendien krijgen zij tijdelijk extra geld uit het gemeentefonds.

5.3 Interbestuurlijk toezicht

In het kabinetsstandpunt bij het rapport ‘Van specifiek naar generiek; doorlichting en beoordeling van interbestuurlijke toezichtarrangementen’ van de commissie Oosting is het beoogde interbestuurlijke toezicht voor de toekomst geschetst. De maatregelen die in de kabinetsreactie zijn aangekondigd hangen sterk met elkaar samen en het realiseren ervan is de verantwoordelijkheid van rijk, VNG en IPO samen. Daarom is er een gezamenlijk uitvoeringsplan opgesteld. De commissie Oosting heeft in haar rapport aangegeven geen aanleiding te zien om het bestaande stelsel van financieel toezicht, rijk op provincies, en provincies op gemeenten en waterschappen, aan te passen.

De minister van BZK heeft een spoorboekje aan de Tweede Kamer verzonden over de planning van de wetsvoorstellen in het kader van de uitvoering van het kabinetsstandpunt. Het wetgevingstraject voor de implementatie van de kabinetsreactie bestaat uit drie onderdelen:

1. Revitalisering en herijking van het generieke instrumentarium en de toepassing ervan. Het wetsvoorstel is volgens informatie van het ministerie van BZK naar de Tweede Kamer gestuurd.
2. Saneren van het specifieke toezichtinstrumentarium in de in het advies van de commissie Oosting genoemde wetten overeenkomstig de kabinetsreactie op dit advies. Indiening Tweede Kamer deels in samenhang met het wetsvoorstel RGT en deels separaat. Inmiddels is de behandeling hiervan in sommige gevallen controversieel verklaard.
3. Saneren van het specifieke toezichtinstrumentarium in de sectorwetten die niet in het advies van de commissie Oosting zijn doorgelicht. Indiening Tweede Kamer is onbekend.

Op dit moment is niet duidelijk of de beoogde inwerkingtreding van 1 januari 2011 gehaald zal worden.

5.4 Effecten financiële crisis

Er bestaat veel onzekerheid over het toekomstig verloop van de economie en in het kielzog hiervan de overheidsfinanciën. Kenmerkend voor een crisis is dat het op vele fronten tegelijk verkeerd gaat. De inkomsten uit het gemeentefonds vallen tegen, maar ook de specifieke uitkeringen lopen gevaar. De opbrengsten uit de grondexploitatie blijven achter en ook de onroerende zaakbelastingen kunnen lager uitvallen. Daarnaast levert de verkoop van aandelen door de huidige rentestand weinig op.

Tegelijk met de teruggang in inkomsten manifesteren de gevolgen van de economische teruggang zich in hogere gemeentelijke uitgaven, bijvoorbeeld voor de algemene en bijzondere bijstand en schuldhelpverlening.

Bijlagen

1 Meerjarenraming 2011 - 2013 (in euro's)

Gemeente	Saldo baten/lastenprogramma's			Saldo dotatie/onttrekkingen reserves			2011
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	
Aa en Hunze	-763.000	-421.000	-357.000	524.000	318.000	278.000	-239.000
Assen	-17.818.000	-19.331.000	-24.584.000	9.198.000	9.517.000	9.818.000	-8.620.000
Borger-Odoorn	-622.456	-624.719	-337.294	643.364	411.627	-129.384	20.908
Coevorden	-272.000	149.000	-66.000	-895.000	-797.000	-690.000	-1.167.000
De Wolden	-159.028	-627.306	-1.003.488	0	0	0	-159.028
Emmen	-12.193.000	4.845.000	-8.936.000	5.917.000	-12.923.000	945.000	-6.276.000
Hoogeveen	-1.018.000	-4.670.000	-3.402.000	1.018.000	4.670.000	3.402.000	0
Meppel	-1.170.000	263.000	1.289.000	1.559.000	-91.000	-1.323.000	389.000
Midden Drenthe	-1.892.000	-2.356.000	-3.163.000	252.000	97.000	-77.000	-1.640.000
Noordenveld	-1.340.000	-1.161.000	-1.124.000	1.257.000	1.212.000	1.212.000	-83.000
Tynaarlo	727.000	-41.000	-287.000	191.000	360.000	285.000	918.000
Westerveld	-918.543	-831.434	-551.056	340.819	392.063	386.033	-577.724
Totaal	-37.439.027	-24.806.459	-42.521.838	20.005.183	3.166.690	14.106.649	-17.433.844

2 Kerngegevens

Gemeente	oppervlakte (in ha)	inwoners					
		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Aa en Hunze	27.888	25.243	25.329	25.483	25.600	25.625	25.760
Assen	8.348	61.923	62.755	63.387	64.000	65.200	66.300
Borger-Odoorn	27.793	26.465	26.360	26.303	26.303	26.297	26.201
Coevorden	29.655	36.016	36.341	36.300	36.300	36.300	36.000
De Wolden	22.635	24.001	23.900	23.825	23.825	23.667	23.700
Emmen	34.629	108.364	108.622	108.800	108.800	109.000	109.400
Hoogeveen	12.936	53.600	53.900	54.500	54.500	54.800	54.700
Meppel	5.669	30.700	30.412	31.200	31.200	31.700	31.840
Midden Drenthe	34.159	32.686	32.878	33.400	33.400	33.500	33.400
Noordenveld	20.536	32.128	31.650	31.800	31.800	31.500	31.300
Tynaarlo	14.373	32.150	32.300	32.000	32.000	32.400	33.000
Westerveld	27.876	19.010	19.060	19.315	19.315	19.337	19.385
Totaal	266.497	482.286	483.507	486.313	487.043	489.326	490.986

Stand per 1 januari

Resultaat na bestemming		Dekkingsplan			In mjr opgenomen voor nieuw beleid		
2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
-103.000	-79.000	239.000	103.000	79.000	360.000	315.000	378.000
-9.814.000	-14.766.000	9.000.000	10.000.000	15.000.000	1.000.000	2.000.000	3.000.000
-213.092	-466.678	0	0	0	0	0	0
-648.000	-756.000	0	0	0	150.000	300.000	450.000
-627.306	-1.003.488	633.000	758.000	776.000	0	0	0
-8.078.000	-7.991.000	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	190.000	230.000	230.000
172.000	-34.000	0	0	0	0	0	0
-2.259.000	-3.240.000	0	0	0	0	0	0
51.000	88.000	0	0	0	0	0	0
319.000	-2.000	0	0	0	346.794	538.545	120.260
-439.371	-165.023	450.000	450.000	450.000	0	0	0
-21.639.769	-28.415.189	10.322.000	11.311.000	16.305.000	2.046.794	3.383.545	4.178.260

	woonruimten						
2010	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
25.622	11.464	11.579	11.975	12.316	12.470	12.642	12.623
67.150	30.010	30.500	31.000	31.550	32.100	32.900	33.675
26.201	11.629	11.641	11.907	11.907	12.074	12.074	12.074
36.000	16.472	16.717	16.887	16.887	16.887	16.800	17.000
23.570	9.967	10.000	10.123	10.123	10.233	10.210	10.347
109.700	47.599	47.717	48.487	48.487	48.615	49.128	46.980
54.900	23.007	23.090	23.760	23.807	23.807	23.907	24.276
32.302	13.985	14.100	14.500	14.500	14.641	15.020	15.151
33.615	14.200	14.237	14.300	14.300	14.350	14.525	14.625
30.900	15.200	15.265	15.600	15.600	15.700	15.700	15.700
32.600	15.311	15.361	15.450	15.450	15.650	15.950	15.950
19.333	9.260	9.280	9.390	9.390	9.526	9.615	9.635
491.893	218.104	219.487	223.379	224.317	226.053	228.471	228.036

3 Reservepositie 2007 - 2010 (in euro's)

Gemeente	algemene reserve				bestemmings reserves			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Aa en Hunze	6.007.000	8.134.000	9.603.000	8.142.000	4.106.679	5.248.000	5.672.000	5.672.000
Assen	66.302.000	64.639.000	43.621.000	95.706.000	52.819.000	51.275.000	56.487.000	56.487.000
Borger-Odoorn	10.236.635	10.975.861	10.232.044	9.258.131	11.108.215	13.679.578	15.600.825	15.600.825
Coevorden	13.935.000	15.135.000	7.679.000	11.013.000	16.455.000	12.390.000	7.551.000	7.551.000
De Wolden	18.688.339	27.497.629	25.973.164	34.869.331	2.426.861	3.133.118	6.010.581	6.010.581
Emmen	25.947.102	29.155.000	22.706.131	44.869.000	36.512.242	44.964.000	65.120.984	65.120.984
Hoogeveen	12.511.000	32.400.000	14.200.000	16.443.000	63.367.000	56.070.000	62.656.000	62.656.000
Meppel	24.432.000	39.351.000	10.335.000	10.770.000	14.421.000	7.897.000	11.839.000	11.839.000
Midden Drenthe	5.998.599	5.740.431	6.862.000	6.118.000	7.964.277	7.863.380	8.528.000	8.528.000
Noordenveld	1.742.000	2.843.000	4.089.000	3.168.000	18.845.000	20.901.000	22.188.000	22.188.000
Tynaarlo	10.978.750	10.898.000	10.157.000	10.084.000	29.953.091	22.633.000	28.343.000	28.343.000
Westerveld	17.389.965	23.904.162	20.235.585	17.794.286	15.675.777	15.950.922	16.265.409	16.265.409
Totaal	214.168.390	270.673.083	185.692.924	268.234.748	273.654.142	262.004.998	306.261.799	306.261.799

Stand per 1 januari

*(Delen van) reserves waarvan de bespaarde rente wordt aangewend als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie.

Totale reserves per inwoner (inclusief geblokkeerde deel reserves, in euro's per inwoner)

Gemeente	vrij besteedbaar				per inwoner			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Aa en Hunze	10.113.679	13.382.000	15.275.000	14.928.000	€ 395	€ 522	€ 593	€ 583
Assen	86.159.000	78.332.000	60.836.000	117.894.000	€ 1.861	€ 1.778	€ 1.510	€ 2.312
Borger-Odoorn	10.074.725	13.552.145	14.528.197	14.538.507	€ 811	€ 938	€ 986	€ 965
Coevorden	21.240.000	16.746.000	15.230.000	18.772.000	€ 837	€ 758	€ 423	€ 521
De Wolden	6.802.809	9.383.001	10.989.436	13.026.114	€ 886	€ 1.294	€ 1.350	€ 1.815
Emmen	42.842.797	60.041.000	76.417.115	124.967.000	€ 574	€ 680	€ 803	€ 1.434
Hoogeveen	75.878.000	65.061.000	53.447.000	52.245.000	€ 1.392	€ 1.614	€ 1.405	€ 1.378
Meppel	23.138.000	15.352.000	3.335.000	3.770.000	€ 1.245	€ 1.490	€ 696	€ 536
Midden Drenthe	8.959.913	8.223.859	9.726.000	3.756.000	€ 418	€ 406	€ 461	€ 274
Noordenveld	20.587.000	23.744.000	26.277.000	30.217.000	€ 647	€ 754	€ 840	€ 978
Tynaarlo	33.927.592	27.209.740	32.998.740	22.509.378	€ 1.279	€ 1.035	€ 1.167	€ 1.164
Westerveld	2.799.539	2.895.384	0	0	€ 1.712	€ 2.061	€ 1.883	€ 1.736
Totaal	342.523.054	333.922.129	319.059.488	416.622.999	€ 12.059	€ 13.331	€ 12.116	€ 13.697

2010	totaal				waarvan geblokkeerd *			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
6.786.000	10.113.679	13.382.000	15.275.000	14.928.000	0	0	0	0
59.567.000	119.121.000	115.914.000	100.108.000	155.273.000	32.962.000	37.582.000	39.272.000	37.379.000
16.037.334	21.344.850	24.655.439	25.832.869	25.295.465	11.270.125	11.103.294	11.304.672	10.756.958
7.759.000	30.390.000	27.525.000	15.230.000	18.772.000	9.150.000	10.779.000	0	0
7.908.663	21.115.200	30.630.747	31.983.745	42.777.994	14.312.391	21.247.746	20.994.309	29.751.880
112.392.000	62.459.344	74.119.000	87.827.115	157.261.000	19.616.547	14.078.000	11.410.000	32.294.000
59.211.000	75.878.000	88.470.000	76.856.000	75.654.000	0	23.409.000	23.409.000	23.409.000
6.559.000	38.853.000	47.248.000	22.174.000	17.329.000	15.715.000	31.896.000	18.839.000	13.559.000
3.098.000	13.962.876	13.603.811	15.390.000	9.216.000	5.002.963	5.379.952	5.664.000	5.460.000
27.049.000	20.587.000	23.744.000	26.277.000	30.217.000	0	0	0	0
27.849.000	40.931.841	33.531.000	38.500.000	37.933.000	7.004.249	6.321.260	5.501.260	15.423.622
15.772.642	33.065.742	39.855.084	36.500.994	33.566.928	30.266.203	36.959.700	36.500.994	33.566.928
349.988.639	487.822.532	532.678.081	491.954.723	618.223.387	145.299.478	198.755.952	172.895.235	201.600.388

4 Voorzieningen 2007 - 2010 (in euro's)

Gemeente	Voorzieningen				Voorzieningen per inwoner			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Aa en Hunze	5.527.059	8.468.000	10.844.000	12.176.000	216	330	421	475
Assen	26.163.000	29.342.000	15.379.000	16.627.000	409	450	232	248
Borger-Odoorn	3.131.513	3.702.523	3.716.631	1.739.058	119	141	142	66
Coevorden	2.863.000	2.326.000	616.000	210.000	79	64	17	6
De Wolden	12.110.687	10.030.562	9.752.072	8.641.231	508	424	411	367
Emmen	25.427.085	23.007.000	27.709.041	12.139.756	234	211	253	111
Hoogeveen	10.532.000	872.000	629.000	629.000	193	16	11	11
Meppel	15.214.000	13.455.000	12.886.000	11.013.000	488	424	405	341
Midden Drenthe	760.148	743.518	340.000	1.436.000	23	22	10	43
Noordenveld	7.581.000	6.659.000	7.476.000	8.038.000	238	211	239	260
Tynaarlo	9.763.989	5.879.000	14.936.000	7.257.000	305	181	453	223
Westerveld	3.468.908	3.082.984	2.800.409	1.263.284	180	159	144	65
Drenthe gemiddeld					249	220	228	185
Totaal	122.542.389	107.567.587	107.084.153	81.169.329	2.991	2.635	2.739	2.216

Stand per 1 januari

5 Opbrengsten ozb, reinigingsheffingen en rioolrechten 2007 - 2010

Onroerende zaakbelastingen

Gemeente	opbrengst	2007		per inw.	2008		netto
		opbrengst	bedrijven		opbrengst	bedrijven	
Aa en Hunze	2.944.082	884.668	2.059.414	80,45	3.065.743	968.666	2.097.077
Assen	9.570.000	4.576.000	4.994.000	78,03	10.067.000	4.803.000	5.264.000
Borger-Odoorn	3.590.491	779.198	2.811.293	106,88	3.961.562	885.424	3.076.138
Coevorden	4.617.000	1.391.000	3.226.000	88,87	4.898.494	1.665.128	3.233.366
De Wolden	2.613.000	596.800	2.016.200	84,63	2.670.236	616.600	2.053.636
Emmen	19.143.849	7.417.661	11.726.188	107,78	19.857.400	7.650.976	12.206.424
Hoogeveen	7.817.000	3.307.000	4.510.000	82,75	8.009.000	3.380.000	4.629.000
Meppel	4.130.100	1.851.800	2.278.300	73,02	4.475.000	2.015.000	2.460.000
Midden Drenthe	4.360.893	2.004.678	2.356.215	70,55	4.576.000	2.105.000	2.471.000
Noordenveld	4.089.000	1.595.000	2.494.000	78,43	4.133.800	1.589.429	2.544.371
Tynaarlo	3.307.852	826.742	2.481.110	77,53	3.441.488	859.958	2.581.530
Westerveld	2.213.000	543.000	1.670.000	86,46	2.205.500	535.500	1.670.000
Drenthe gemiddeld				84,61			
Totaal	68.396.267	25.773.547	42.622.720		71.361.223	27.074.681	44.286.542

Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en/of reinigingsrechten, in euro's)

Gemeente	opbrengst	2007		per inw.	2008		netto
		opbrengst	bedrijven		opbrengst	bedrijven	
Aa en Hunze	2.754.652	0	2.754.652	107,60	2.780.889	0	2.780.889
Assen	6.904.000	0	6.904.000	107,88	6.780.000	0	6.780.000
Borger-Odoorn	2.341.370	0	2.341.370	89,02	2.448.614	0	2.448.614
Coevorden	3.618.000	0	3.618.000	99,67	3.662.000	0	3.662.000
De Wolden	2.287.000	0	2.287.000	95,99	2.247.404	0	2.247.404
Emmen	12.773.981	0	12.773.981	117,41	11.874.000	0	11.874.000
Hoogeveen	5.052.000	0	5.052.000	92,70	5.456.000	0	5.456.000
Meppel	4.041.000	530.000	3.511.000	112,53	4.271.000	580.000	3.691.000
Midden Drenthe	3.321.507	61.105	3.260.402	97,62	3.321.700	62.300	3.259.400
Noordenveld	3.511.930	124.000	3.387.930	106,54	3.308.589	116.317	3.192.272
Tynaarlo	3.151.863	0	3.151.863	98,50	3.508.497	0	3.508.497
Westerveld	1.940.805	0	1.940.805	100,48	2.126.205	0	2.126.205
Drenthe gemiddeld				102,16			
Totaal	51.698.108	715.105	50.983.003		51.784.898	758.617	51.026.281

		2009				2010			
per inw.	opbrengst	bedrijven	netto	per inw.	opbrengst	bedrijven	netto	per inw.	
81,84	3.297.888	1.024.848	2.273.040	88,24	3.310.000	1.027.100	2.282.900	89,10	
80,74	10.552.000	5.002.000	5.550.000	83,71	10.992.000	5.280.000	5.712.000	85,06	
116,98	4.189.834	936.654	3.253.180	124,16	4.324.383	966.944	3.357.439	128,14	
89,07	5.665.000	1.917.000	3.748.000	104,11	5.881.500	2.014.000	3.867.500	107,43	
86,77	2.780.000	599.000	2.181.000	92,03	2.913.255	638.745	2.274.510	96,50	
111,99	21.216.000	8.319.000	12.897.000	117,89	20.625.000	7.608.000	13.017.000	118,66	
84,47	8.257.000	3.471.000	4.786.000	87,50	8.439.000	3.547.000	4.892.000	89,11	
77,60	4.684.000	2.034.000	2.650.000	83,23	5.168.000	2.320.000	2.848.000	88,17	
73,76	4.761.000	2.115.000	2.646.000	79,22	4.852.000	2.142.000	2.710.000	80,62	
80,77	4.393.612	1.686.110	2.707.502	86,50	4.293.133	1.634.455	2.658.678	86,04	
79,68	3.659.565	921.829	2.737.736	82,96	3.770.282	944.304	2.825.978	86,69	
86,36	2.233.000	538.000	1.695.000	87,44	2.310.380	559.380	1.751.000	90,57	
87,50				93,08				95,51	
	75.688.899	28.564.441	47.124.458		76.878.933	28.681.928	48.197.005		

		2009				2010			
per inw.	opbrengst	bedrijven	netto	per inw.	opbrengst	bedrijven	netto	per inw.	
108,52	2.544.367	0	2.544.367	98,77	2.614.000	0	2.614.000	102,02	
103,99	7.311.000	0	7.311.000	110,27	7.308.000	0	7.308.000	108,83	
93,11	2.128.464	0	2.128.464	81,24	2.201.620	0	2.201.620	84,03	
100,88	3.764.000	0	3.764.000	104,56	4.191.000	0	4.191.000	116,42	
94,96	2.080.670	0	2.080.670	87,79	2.083.772	0	2.083.772	88,41	
108,94	12.008.000	0	12.008.000	109,76	12.479.827	0	12.479.827	113,76	
99,56	5.811.000	0	5.811.000	106,23	5.824.000	0	5.824.000	106,08	
116,44	4.260.000	423.000	3.837.000	120,51	4.255.000	509.000	3.746.000	115,97	
97,30	3.139.000	66.000	3.073.000	92,01	3.101.000	118.000	2.983.000	88,74	
101,34	3.229.000	112.000	3.117.000	99,58	3.208.584	101.000	3.107.584	100,57	
108,29	3.206.887	0	3.206.887	97,18	3.238.956	0	3.238.956	99,35	
109,96	2.124.700	66.000	2.058.700	106,20	2.065.350	80.000	1.985.350	102,69	
103,61				101,18				102,24	
	51.607.088	667.000	50.940.088		52.571.109	808.000	51.763.109		

Opbrengsten ozb, reinigingsheffingen en rioolrechten 2007 - 2010 - vervolg

Rioolrecht (in euro's)

Gemeente	opbrengst	2007			2008		
		bedrijven	netto	per inw.	opbrengst	bedrijven	netto
Aa en Hunze	2.236.196	0	2.236.196	87,35	2.236.094	0	2.236.094
Assen	5.344.000	0	5.344.000	83,50	5.900.000	249.000	5.651.000
Borger-Odoorn	760.443	65.607	694.836	26,42	1.477.532	161.543	1.315.989
Coevorden	2.469.000	126.000	2.343.000	64,55	2.507.000	129.000	2.378.000
De Wolden	2.127.283	227.832	1.899.451	79,73	2.075.989	222.338	1.853.651
Emmen	5.114.366	0	5.114.366	47,01	5.614.000	750.512	4.863.488
Hoogeveen	3.833.000	750.000	3.083.000	56,57	4.018.000	861.000	3.157.000
Meppel	2.072.000	180.000	1.892.000	60,64	2.251.000	178.000	2.073.000
Midden Drenthe	2.569.292	81.600	2.487.692	74,48	2.723.000	90.000	2.633.000
Noordenveld	2.917.372	329.000	2.588.372	81,40	2.946.000	366.715	2.579.285
Tynaarlo	2.658.731	462.731	2.196.000	68,63	2.720.448	0	2.720.448
Westerveld	2.133.210	311.600	1.821.610	94,31	2.153.000	325.000	1.828.000
Drenthe gemiddeld				68,71			
Totaal	34.234.893	2.534.370	31.700.523		36.622.063	3.333.108	33.288.955

Totale opbrengsten per inwoner (in euro's)

Gemeente	2007	2008	2009	2010
Aa en Hunze	275,40	277,62	278,96	283,54
Assen	269,41	271,40	273,39	276,83
Borger-Odoorn	222,31	260,13	270,21	282,29
Coevorden	253,09	255,46	269,08	286,96
De Wolden	260,34	260,05	256,55	264,38
Emmen	272,19	265,54	278,97	289,01
Hoogeveen	232,02	241,64	253,05	255,24
Meppel	246,20	259,43	272,89	281,22
Midden-Drenthe	242,64	249,65	250,99	253,76
Noordenveld	266,36	264,00	282,91	285,04
Tynaarlo	244,66	271,93	264,22	281,31
Westerveld	281,25	290,85	289,74	290,17
Gemiddeld	255,49	263,98	270,08	277,48

		2009				2010			
per inw.	opbrengst	bedrijven	netto	per inw.	opbrengst	bedrijven	netto	per inw.	
87,26	2.368.492	0	2.368.492	91,94	2.368.000	0	2.368.000	92,42	
86,67	5.514.000	249.000	5.265.000	79,41	5.823.000	254.000	5.569.000	82,93	
50,04	1.906.700	208.465	1.698.235	64,82	2.056.700	219.399	1.837.301	70,12	
65,51	2.545.000	370.000	2.175.000	60,42	2.692.000	420.000	2.272.000	63,11	
78,32	2.138.269	319.648	1.818.621	76,74	2.202.417	329.327	1.873.090	79,47	
44,62	5.614.000	0	5.614.000	51,32	6.207.365	0	6.207.365	56,58	
57,61	4.153.000	908.000	3.245.000	59,32	4.218.000	921.417	3.296.583	60,05	
65,39	2.391.000	189.331	2.201.669	69,15	2.490.000	0	2.490.000	77,09	
78,60	3.024.000	360.000	2.664.000	79,76	3.220.000	383.000	2.837.000	84,40	
81,88	3.363.431	333.000	3.030.431	96,82	3.454.512	413.000	3.041.512	98,43	
83,96	2.774.522	0	2.774.522	84,08	3.105.651	0	3.105.651	95,27	
94,53	2.161.500	298.500	1.863.000	96,11	2.173.500	300.000	1.873.500	96,91	
72,87				75,82				79,73	
	37.953.914	3.235.944	34.717.970		40.011.145	3.240.143	36.771.002		

6 Gemiddelde woningwaarde Drentse gemeenten (in euro's)

	2008	2009 (CBS + stijging volgens gemeenten)	2009	Stijging volgens waarderingskamer	2010 (CBS + stijging volgens waarderingskamer)
Aa en Hunze	255.000	264.668	263.000	0,20	263.526
Assen	173.000	179.412	181.000	2,70	185.887
Borger-Odoorn	202.000	216.360	206.000	1,00	208.060
Coevorden	205.000	218.427	215.000	-1,30	212.205
De Wolden	277.000	296.692	287.000	0,60	288.722
Emmen	179.000	198.546	185.000	-0,30	184.445
Hoogeveen	184.000	193.635	192.000	0,80	193.536
Meppel	206.000	207.497	211.000	1,00	213.110
Midden Drenthe	218.000	224.308	227.000	0,30	227.681
Noordenveld	245.000	255.920	255.000	-1,30	251.685
Tynaarlo	254.000	287.749	262.000	1,00	264.620
Westerveld	279.000	294.656	291.000	0,00	291.000
Drenthe gemiddeld	207.000		215.000	0,39	215.842
Landelijk gemiddelde	233.000		241.000		241.964

Bron: CBS en Waarderingskamer

7 Lasten en baten op hoofdfunctie Drentse gemeenten (in mln euro's)

Gemeenten	A&H	A	B-O	C	dW	E	H	M	M-D	Nv	T	W	totaal
hoofdfunctie 0: Algemeen bestuur													
lasten	2,9	12,0	4,8	4,3	2,8	20,4	5,7	4,0	5,3	4,9	4,7	3,7	75,5
baten	0,3	1,0	0,3	0,6	0,4	1,6	0,9	0,5	0,5	0,9	0,6	0,3	8,0
nettolasten	2,6	11,0	4,5	3,7	2,4	18,8	4,8	3,5	4,8	4,0	4,2	3,3	67,5
hoofdfunctie 1: Openbare orde en veiligheid													
lasten	1,9	5,1	1,5	2,7	1,7	8,3	4,9	3,0	1,9	2,2	1,8	2,1	37,1
baten	0,0	0,5	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,3
nettolasten	1,9	4,6	1,5	2,7	1,7	8,0	4,8	3,0	1,7	2,1	1,8	2,0	35,8
hoofdfunctie 2: Verkeer, vervoer en waterstaat													
lasten	3,8	14,5	5,3	4,4	3,5	16,2	7,6	8,3	5,4	6,6	3,1	4,7	83,5
baten	0,0	3,8	0,0	0,3	0,0	3,5	2,6	2,5	0,0	0,0	0,1	0,0	12,9
nettolasten	3,8	10,7	5,3	4,2	3,5	12,7	5,0	5,8	5,4	6,6	3,0	4,7	70,6
hoofdfunctie 3: Economische zaken													
lasten	0,2	1,5	0,2	0,3	0,1	4,5	1,4	1,3	0,2	0,8	0,4	0,4	11,3
baten	0,3	0,5	0,0	0,1	0,8	3,4	2,7	1,5	0,6	0,5	0,2	0,9	11,6
nettolasten	-0,2	1,0	0,2	0,2	-0,6	1,1	-1,3	-0,1	-0,4	0,3	0,2	-0,5	-0,2
hoofdfunctie 4: Onderwijs													
lasten	12,1	38,4	11,1	4,3	11,3	47,5	19,7	4,4	4,0	15,1	2,9	2,3	173,1
baten	9,3	26,4	8,5	0,2	8,0	32,7	9,8	0,3	0,1	11,0	0,1	0,1	106,5
nettolasten	2,9	12,0	2,5	4,1	3,2	14,8	9,9	4,2	3,9	4,1	2,8	2,2	66,6
hoofdfunctie 5: Cultuur en recreatie													
lasten	7,0	22,3	7,3	10,7	5,5	31,3	23,0	12,6	8,0	9,0	6,8	5,2	148,6
baten	0,3	2,4	0,5	0,3	0,7	3,6	1,6	2,3	1,0	1,3	0,7	0,7	15,5
nettolasten	6,7	19,9	6,8	10,3	4,7	27,7	21,4	10,3	7,0	7,6	6,1	4,5	133,1
hoofdfunctie 6: Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening													
lasten	17,4	78,2	20,2	33,9	13,6	145,3	60,3	30,1	23,9	21,4	15,9	14,4	474,6
baten	9,3	46,5	10,5	19,1	6,1	91,7	37,4	18,8	12,1	11,4	7,0	6,9	276,9
nettolasten	8,1	31,6	9,7	14,8	7,4	53,6	22,9	11,3	11,8	10,0	8,9	7,5	197,7
hoofdfunctie 7: Volksgezondheid en milieu													
lasten	7,0	19,5	5,8	9,3	6,1	32,3	14,2	8,8	9,1	8,4	8,1	4,8	133,5
baten	5,6	18,4	4,9	7,9	5,3	27,1	11,7	7,9	7,4	8,0	7,2	4,7	116,0
nettolasten	1,4	1,1	0,9	1,4	0,8	5,2	2,5	0,9	1,7	0,5	0,9	0,1	17,4
hoofdfunctie 8: Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting													
lasten	6,2	33,2	2,9	17,0	6,5	48,2	17,5	12,5	5,3	14,6	4,8	2,9	171,5
baten	4,3	18,7	1,0	13,8	4,8	46,7	15,7	11,4	3,6	12,9	3,1	1,2	137,2
nettolasten	1,9	14,4	2,0	3,1	1,7	1,5	1,8	1,1	1,7	1,7	1,6	1,7	34,3
hoofdfunctie 9: Financiering en algemene dekkingsmiddelen													
lasten	2,0	2,2	1,3	2,1	3,0	9,6	0,8	0,2	0,4	1,2	7,8	1,3	31,8
baten	31,1	108,4	34,7	46,5	28,0	153,2	72,5	40,0	38,0	38,1	37,3	26,8	654,6
nettolasten	-29,1	-106,2	-33,3	-44,5	-24,9	-143,5	-71,7	-39,8	-37,6	-36,9	-29,6	-25,5	-622,8
totaal alle hoofdfuncties (is begrotingsomzet begroting 2010)													
lasten	60,7	230,6	61,6	89,8	54,5	376,8	159,8	86,5	66,2	85,1	60,4	42,1	1374,3
baten	60,7	230,6	61,6	89,8	54,5	376,8	159,8	86,5	66,2	85,1	60,4	42,1	1374,2
begrotingsomzet begroting 2009													
	61,7	227,2	59,0	94,6	55,5	353,1	165,3	92,2	75,2	72,5	62,7	48,5	1367,5
begrotingsomzet begroting 2008													
	54,4	186,5	57,9	81,3	49,2	319,3	156,2	72,9	65,7	64,4	86,3	45,5	1239,4
begrotingsomzet begroting 2007													
	45,1	176,3	54,0	87,9	50,0	305,3	130,2	63,6	64,1	55,2	84,6	43,9	1160,1

